

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul I.
N-rul I.

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ion Lupaș, Onisifor Ghibu, V. C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoșel

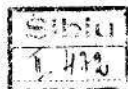
Exemplarul 12 lei

CLUJ, SÂMBĂȚĂ, 12 APRILIE 1924.

C U P R I N S U L :

PROBLEMA CULTURII: Chemarea noastră	<i>Ion Clopoșel</i>
ACTUALITĂȚI: Alea iacta (Chestiunea unirei Basarabiei)	<i>O. Ghibu</i>
Mai multă pază gurii	<i>Ax. Banciu</i>
Statistica presei din Ardeal	<i>N. Istrate</i>
Doi martiri	<i>P. E. Papp</i>
POLITICA EXTERNĂ: Vecinii și granițele noastre	<i>N. Dascovici</i>
Conferință româno-rusă	***
DISCUȚII LITERARE: Autocritica	<i>Bogdan-Duică</i>
O operă de purificare a limbii	<i>Septimiu Popa</i>
PROGRESE ȘTIINȚIFICE: Ne trebuie cultură științifică?	<i>Dr. V. Stanciu</i>
Atomul și legea singulației	<i>T. Neș</i>
BIOPOLITICA: Noile descoperiri fizice și biologia	<i>Dr. G. Preda</i>
CHESTIUNI ECONOMICE:	<i>V. C. Osvadă</i>
Reforma agrară	***
PROBLEME SOCIALE: Ideea de etică în doctrina marxistă	<i>N. Bagdasar</i>
INVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE: Idei din pedagogia modernă	<i>P. Ilcuș</i>
Chestii Școlare	<i>Senex</i>
CRONICI DIVERSE: — Comemorarea lui Avram Iancu —	<i>Teatrul ca</i>
factor al progresului social. — O bibliografie românească a războiului. —	
Cronica artistică. — Săptămâna economico-financiară. —	
Educația fizică. — Curiozități științifice. — Spre țara dolarilor —	
Criza socială. — Politica Sovietelor. — Maramureșul. — Băile Lîpova. —	
Ziua internațională contra războiului. — Pentru învățământul profesional, etc. etc.	

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, STRADA BABA NOVAC NR. 5.
Abonamente: pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

**INTREPRINDERILE
FORESTIERE
ROMÂNE
CLUJ**

CALEA
REGELE FERDINAND
88

CAPITAL SOCIAL
65,000.000
LEI

ESPLOATĂRI DE PĂDURI, IN-
DUSTRIALIZAREA ȘI COMER-
TUL LEMNULUI, FINANȚARE
DE INTREPRINDERI SIMILARE

UZINE:

COROȘTI, LEȘNIC, CLOȘANI,
COȘNEA, VALEA DRĂGANULUI,
(GARA POIEND) ȘI SÂNDREȘTI

FURNIZORII CURȚII REGALE

MARELE MAGAZIN
DE BIJOUTERIE

FENYŐ & BRAUNFELD

CLUJ
PIAȚA UNIRII No. 15

ESTE ASORTAT ÎN PER-
MANENȚĂ CU O VASTĂ
EXPOZIȚIUNE DE

BIJOUTERII FINE
CEASORNICE DE PRECIZIUNE
ARGINTĂRIE

PREȚURI FIXE MODERATE
TELEFON INTERURBAN
643

POP ȘI BERCEANU

MAEȘTRI CIZMARI

CLUJ, STRADA BABA NOVAC No. 5

E X E C U T Ă

ARTISTIC GHETE FINE
ȘI PANTOFI ELEGANȚI
DE BĂRBAȚI ȘI DAME
CU PREȚURI MODERATE

"ALBINA"

INTREPOZITE
ȘI SOCIETATE
COMERCIALĂ
ANONIMĂ

CLUJ, Piața gării. Telef. 5-71
Capital social 6,000.000 lei

IMPORT

EXPORT

*Linie proprie de garaj. —
Înmagazinează tot felul de
mărfuri. — Acordă împru-
mut pe gaj de marfă. —
Finanțează afaceri comer-
ciale și industriale.*

**BANCA
CRISSOVELONI**

S. A. R.

CENTRALA: BUCUREȘTI, SUCURSALE:
NEW-YORK, CONSTANTINOPOL,
BRAILA, CONSTANȚA, GALAȚI, SIBIU,
CLUJ. BĂNCI AFILIATE: PARIS, VIENNA.

Efectuează operațiuni de devize în
condițiunile cele mai avantajoase

Telefon 427, 379, 62. Capital 200 milioane lei.

Secția devizelor sucursalei Cluj

DR. OCT. C. PUȘCARIU

SPECIALIZAT LA PARIS

BOLI GENITO-URINARE
SIFILIS
CYSTOSCOPIE

București, Str. Brezoianu, 26 bis

MARAMUREŞUL

Decând s'a desfiinţat trupa teatrală a „Ligei Culturale“ nu am avut norocul să gustăm plăcerile artei româneşti, ci am rămas la puţinele prestaţiuni şcolare. Insufleţirea diletanţilor a dispărut cu adunarea generală a „Astreii“ în 1921. Suntem în Siberia României — arta românească se opreşte, dacă nu la Oradea-Mare — totdeauna la Satu-Mare. Excepţie au făcut d-nii Traian Grozăvescu, Simicel şi Fr. Hubic cu corul splendid. „Astra“ prin seriile de conferinţe şi concerte la Sighet şi Vişeu de sus este în fruntea mişcărilor culturale, mai ales pentru propaganda naţională atât de necesară în acest judeţ analfabet şi înstreinat. S'au comemorat: Tudor Vladimirescu, Avram Iancu, George Lazar, Dumitru Cantemir şi M. Eminescu. Propaganda culturală la sate a despărţământelor a meritat şi recunoştinţa administraţiei judeţene, căci subprefectul în raportul său din Februarie subliniază această activitate. Ar fi bine să dea ordin administraţiei din Vişeu de sus, care pentru a submina „Astra“ sprijineşte intrigile duşmanilor culturale şi ambiţiile nesăbuite concentrate în jurul înjghebarei „căminului cultural“, pentru a compromite prestaţiunile româneşti şi a justifica absenţa dela ele.

Adunarea învăţătorilor în anul 1921 a hotărât continuarea tradiţiei din bătrâni „de-a colecta literatura populară“, însă nu s'a făcut nimic, ba cei mai mulţi nu au răspuns nici la chestionarul „calul“ al „Societăţii Muzeul Limbei“ din Cluj. Părintele Iuon Bărlea îşi are sub tipăr la „Academie“ poeziile populare colectate în 1911 cu note muzicale adunate de maestrul Tiberiu Brediceanu. D-l Bela Bartók nu a putut aştepta şi muzica populară colectată de d-sa a tipărit-o la „Drei Masken Verlag“ în Leipzig. Studii de folclor întreprinde de 3 ani d-l Tache Papahagi. În toamnă „Societatea arheologilor din Cluj“ a întreprins săpături la Cuhea unde-i „Vatra lui Dragoş-Vodă“, sperăm că la vară le va continua aici. În Oneşti şi Peri.

Părintele Iuon Bărlea s'a apucat să aranjeze arhiva judeţului şi să ne dea un catalog ştiinţific. Însă nu are timp şi mijloace. Materialul istoric din veacul 16 începând e foarte vast şi nestudiat la arhivele judeţului, oraşului, liceului reformat şi în lăsamântul d-lor: Ştefan Szilágyi, George Petrovay şi Iuon Mihályi. Aşteaptă numai omul să le scoată la lumină.

BĂILE LIPOVA

Deşi suntem după un război lung, în cursul căruia multe s'au ruinat şi după care atâtea lucruri ar fi de refăcut, totuşi arareori cetim ori auzim vorbindu-se de inaugurări, de întemeieri de instituţii de interes public. Ne închipuim că va răsări din pământ capital românească, care să ajute valorificarea bogăţiilor româneşti şi a energiilor sufocate de vechea stăpânire. Aşteptam minuni dela capitalul românesc, care va veni să creeze.

Durere, acest timp încă nu a sosit nici acum. Capitalul „românesc“ nu se angajează în întreprinderi cari nu reutează imediat. El se mulţumeşte să exploateze crizele economice din Transilvania, pentru a „plasa“ capital în întreprinderi vechi. În felul acesta va trebui să aşteptăm încă mult timp până ce se va intra epoca de creaţiune şi construcţie, pe care noi o credeam atât de apropiată.

Cu atât mai mare este bucuria şi satisfacţia noastră, când vedem la munca de construcţie angajându-se capital românesc ardelean în crearea fie noui întreprinderi.

Această bucurie este şi mai mare când vedem că acest capital se angajează în întreprinderi de utilitate publică, cum a fost cazul băncii româneşti Horia din Lipova, ea pe atrăgând în sfera sa de interese izvoarele minunate de ape minerale şi staţiunea balneară dela marginea oraşului bănăţean Lipova, a început încă în anul trecut să construiască instalaţiuni moderne, pe care am avut plăcerea de a le vedea în zilele trecute.

Pentru că este o plăcere care te electrizează când vezi în locul căsuţelor primitive de odinioară, cari erau adăpostite parcă intenţionat la trunchiurile stejărilor seculari din pădurea băilor, ridicându-se noui instalaţiuni de băi, salon-restaurant modern, impozant, şi un hotel nou-nouţ cu 60 de

camere. Şi ceiace trezeşte o bucurie şi mai mare este interiorul nouilor construcţiuni!

După război s'a inaugurat un sistem de a construi numai pentru ochi şi cât se poate de ieftin. Vizitatorul rămâne frapat de mână largă, cu care s'a construit întreg ansamblul nouilor băi. A răsunat ca din pământ un mare hotel cu lumină electrică, cu balcoane închise şi deschise cu lavabouri de faianţă şi conductă de apă în fiecare cameră, cu restaurant modern, cu sală de dans cu parchet, cabine de băi de faianţă şi instalaţiuni speciale pentru captarea apelor minerale atât de bogate în acid carbonic, fer şi săruri alcaline.

Noua staţiune balneară modernă va fi o fericire pentru bolnavii de cord şi reumatism. Apa foarte eficientă, clima dulce, uscată, viaţa ieftină, confortul modern, altitudinea de 138 m. (faţă de 132 m. a Buziasului) fac ca această staţiune să devină în viitorul apropiat una dintre cele dintâi băi ale ţării.

Nici un succes nu ar fi mai justificat, decât succesul pe care îl dorim acestei întreprinderi româneşti, intrucât a investit capital de milioane în exploatarea acestei băi, bine ştiind că nici pe departe nu poate aduce beneficii echivalente cu beneficiile realizabile într'un alt fel de afacere comercială.

Nu vedem altă explicaţie pentru înfiinţarea acestei întreprinderi altruiste, decât dorul de a construi şi de a organiza cu orice sacrificii de bani şi de energie! Şi când în Transilvania există oameni, cari simt şi se gândeşte aşa, şi au şi energia celor din fruntea instituţiunii româneşti din Lipova, nu ne îndoiim, că în viitor între condiţii economice şi capitaliste mai norocoase, Transilvania va da un contingent nebanuit de oameni de finanţe, de construcţiuni şi în general de — organizare.

Dr. S. M.

[X] **LOTERIA SINDICATULUI PRESEI ROMÂNE DIN ARDEAL, ŞI BANAT, oferă publicului cel mai bun plasament. În schimb sumei de 2 lei, costul unui bilet oricine poate câştiga 100.000 lei. Loteria Sindicatului Presei Române din Ardeal şi Banat oferă 5412 câştiguri în sumă globală de 500000 lei, având câştiguri principale de 100.000 lei, 50.000 lei, 25.000 lei, 10.000 lei etc. Loteria se va trage trevocabil la 16 August 1924 în Cluj, în prezenţa autorităţilor şi a publicului. Câştigurile sunt garantate. Cine doreşte să aibă un frumos câştig fără nici un rizic, să comande bilete de Loterie pentru „Căminul Presei“ din Cluj.**

Comenzile se fac prin mandat poştal, minimum costul a 10 bilete, la sediul Loteriei Sindicatului Presei Române, Cluj, Pista Unirii 29. Costul a zece bilete este 20 lei. Biletele se vor remite recomandate prin poştă.

„Societatea de mâine“ acordă studenţilor universitari şi elevilor o reducere de 25% din preţurile sale. Studenţii şi elevii vor putea ridica revista dela Administraţia noastră (str. Baba Novac 5) plătiind 9 lei exemplarul, dovăduindu-şi calitatea prin legitimaţia de elev ori carnetul de student.

[X] Citim în „Monitorul Oficial“ că M. S. Regele a binevoit a acorda cu brevetul No. 920—924, înaltul titlu de „Furnizori ai Curţii Regale Române“ firmei Fenyő & Braunfeld, bijutieri din Cluj.

[X] COMUNICAT! Toţi d-nii funcţionari de stat, civili şi militari sunt rugaţi a se prezenta cu legitimaţiile respective la mag. „Missir“ din Cluj, unde vor cere 10% reducere din preţurile fixe la toate mărfurile de manufactură. DIRECT.

BIBLIOGRAFIE

În curând Cultura națională va pune în vânzare: *Mihail Eminescu, Poezii, publicate și anotate de G. Bogdan-Duică*. Semnificația ediției se poate aprecia dela întâia pagină a *Introducerii* care (pe 13 pagini) se ocupă cu evoluția stilistică a lui Eminescu. Întâia pagină este:

„Ediția de față a lui Eminescu are de scop: 1) să restabilească textele în formele în care s'au înfățișat întâia oară, înlesnind astfel și o privire sigură asupra dezvoltării sale stilistice; 2) să le așeze cronologic, înlesnind astfel privirea asupra evoluției ideilor și simțirilor poetului. Punctul al doilea de vedere l-au considerat și alți editori; întâiul însă nu. Anume: Toți — chiar toți — au crezut că au dreptul să modifice textele eminesciene; să le perfecționeze cu ajutorul variantelor din manuscrise, întrucât lor li se păreau „superioare“; să le potrivească fonetismului editorului; să steargă urmele ortografiei preferite pe vremuri de Eminescu, tânăr respectuos față de felul scrierii poezilor mai vechi, lăudați de el în *Epigonii*; pe scurt: să-l modernizeze, pentru ca textul să tie pas cu înaintarea limbii din toate punctele de vedere, adică și fonetic, și ortografic. Eu cred că Eminescu nu are nevoie de nici o corectură; că limba lui dela 1866 nu va dăuna pe nimeni azi, când stângăciile de pe atunci cetitorii de astăzi le simt ușor ca trecute fără revenire: că limba lui de pe la 1870 încoace este chiar cea de azi, cu mici defecte încă, fără să altereze însă putința de estetică intrare în fondul poeziei; și că, după 1870, repede el devine maestru încântător, căruia îi urmăm încă toți. Corecturi, așadar, la ce? Ne trebuie un Eminescu așa cum l-au gustat contemporanii, cum era când a început să înfrăurească pe Vlăduț și să entuziasmeze pe Delavrancea și... Mille, cum era când devenia vecinul Eminescu.“

Bibliografie Sportivă

La București apare sub titlul „Sportul“ un excelent ziar sportiv care se ocupă de toate chestiunile dela ordinea zilei.

D-l dr. Romul Boilă, decanul facultății de drept din Cluj, și președintele Clubului Sportiv „Universitatea“ scrie în ziarul „Sport“ din Cluj, un documentat prim articol, arătând importanța sportului într'un stat modern.

Revista SOCIETATEA DE MÂINE a plecat la drum abia după ce și-a asigurat colaborarea unui mănunchiu însemnat de scriitori și o astfel de organizație administrativă încât revista să poată dăinui cât mai mult prin propriile sale mijloace. Cititorii noștri vor constata cu bucurie că în jurul SOCIETĂȚII DE MÂINE se grupează aproape toți scriitorii ardeleni de pe vremuri, cari vor aduce în paginile ei acea atmosferă curată de idealism care a fost tărâia noastră în trecut și va fi garanția dezvoltării noastre în viitor. Dănsii vor lua cu satisfacție la cunoștință, că revista noastră a obținut colaborarea regulată a celor mai de seamă teoreticieni bucureșteni ai științelor sociale și economice, în frunte cu d-l D. Gusti, directorul „Arhivei“ și „Institutului Social Român“, cari sunt întreprinderile române pentru cele mai serioase cercetări științifice asupra societății și statului.

Nu ținem în mare secret constituirea redacțională și administrativă a SOCIETĂȚII DE MÂINE, căci n'avem nimic de ascuns. Dăm aici adesiunile exprese de până astăzi ale colaboratorilor noștri și suntem siguri că ne vor onora în curând și alți oameni ai condeului cu scrisul și încrederea lor, îndatăce se vor convinge de bunele noastre intenții și de rostul întemeiat al publicației acesteia:

COMITETUL DE DIRECȚIE: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihail Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ion Lupăș, Onisifor Ghibu, Vasile C. Osvald, Radu Dragnea și Ion Clopocel.

COLABORATORI: I. Agârbiceanu, Dumitru Antal, N. Bagdasar, Axente Banciu, dr. Lucian Borcea, dr. Al. Borza, A. Buleanu, A. Cotruș, Ilie Cristea, N. Dașcovici, Silviu Dragomir, Aurel Esca, Mircea Florian, Ion Flueraș, Vasile Gherasim, Vladimir Ghidionescu, N. Ghulea, dr. Axente Iancu, Petru Ilcuș, D. B. Ionescu, Iosif Jumanca, dr. Const. Lăvea, dr. Aurel Lazăr, dr. Aurelian Magier, ing. Macșai, Augustin Maior, dr. Sabin Manuile, Simeon Mehedinți, Ștefan Metes, dr. Iuliu Moldovan, dr. Zaharia Munteanu, Teodor Neș, Ion Nandriș, Zenovie Păclișanu, Petru E. Papp, Ecaterina Pitiș, Iosif Pogă, dr. Gh. Popovici, Septimiu Popa, dr. Gh. Preda, dr. Oct. C. Pușcariu, I. Rem. Anselme, Valeriu Seni, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. Mihail Șerban, G. Șerban, F. Ștefănescu-Goangă, C. Sudețanu, H. Teculescu, D. Tomescu, dr. Aurel Voinea, dr. Ion Voinea, Tiberiu O. Vornic.

Reprezentanți în provincie:

Oradea-Mare: prof. Iosif Fogan
Cernăuți: prof. dr. Vasile Gherasim
Arad: ziarist Laurențiu Luca
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu
Blaj: prof.-ziarist Alex. Lupeanu
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludoșul de Mureș: protop. Romul Popa
Lugoș: Pavel Grecu (redacția Cartea Sătelor)
Timișoara: ziarist Octavian David și Valeriu Linca
Careii mari: prof. Ghergan.

Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas (Tohanul-vechiu)
Sibiu: prof. Gh. Maior
Târgul-Mureș: Iosif Jumanca
Maranirăș: I. Bîrlea și dr. Vasile Filipciuc
Mehadia: Coriolan Buracu
Hateg: prof. Vasile Gherman
Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa
Cohalm: protop. Emilian Stoica
Beiuș: protop. Petru E. Papp
Poiana-Sărată (Săcuime): pr. Ioan Rafiroiu

— D-l profesor Axente Banciu din Brașov și Muzeul limbei române din Cluj de sub direcția d-lui Sextil Pușcariu vor susține o rubrică permanentă, combatând greșelile de limbă și ortografie.

— ÎN BUCUREȘTI reprezentantul nostru redacțional este d. Gh. VLĂDESCU-RĂCOASA, asistent universitar de sociologie (st. Frumoasă 48.)

— Onorații noștri cititori cari doresc să citească în mod regulat revista sunt rugați a și da numele la administrație achitând minimul 4 numere înainte, adică lei 48. Avem nevoie neapărată să fim informați în prealabil, pentru a ști ce tiraj să tragem și să ne aprovizionăm din vreme cu hârtia necesară.

Administrația revistei Societatea de mâine a luat măsuri ca abonații și cititorii regulați cu numărul să primiască revista la domiciliu îndată la apariție prin curieri speciali, nu cu poșta.

— **FUNȚIONARI, MILITARI ȘI STUDENȚI** ci cari doresc să cumpere revista cu preț de favoare, sunt rugați a depune liste cu cel puțin 20 persoane la administrația noastră în fiecare joi dupămiază.

— Distribuția la domiciliu prin curieri și toate înlesnirile se fac și în celelalte orașe. Domnii abonați și cititori să se adreseze reprezentanților noștri pentru a fi serviți în mod expeditiv și a beneficia de avantajile acestea.

— Revista SOCIETATEA DE MÂINE apare cu regularitate în minimul 24 pagini cu acest format în fiecare Vineri. Până Duminică ea va putea ajunge în cele mai îndepărtate localități. Administrația revistei să fie imediat sesizată despre orice dificultate în m. nuarea la vreme a revistei.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOTEL

CLUJ, SÂMBĂTĂ 12 APRILIE 1924

Anul I

N-rul I

EXEMPLARUL 12 LEI

C H E M A R E A N O A S T R Ă

Datoria generației actuale este să consolideze rezultatele dobândite prin jertfe și dureri fără număr. Este atât de făcut, încât venirea noastră nu poate fi înoportună și privită de nimeni cu ochi răi. Nu stăm în calea nimănui, dimpotrivă credem că, prin înrolarea noastră mișcarea pentru înzdrăvenirea organismului social va câștiga în tempo — ceeace numai bucura poate pe oricare cetățean care privește cu seriozitate spre orizonturile zilei de mâine.

Cine nu caută să scruteze tainele viitorului, cine nu vrea să colaboreze la înfăptuirile durabile ale timpului ce va să vină, cine nu dorește să cunoască firul evoluției și să lucreze în direcția ascendentă a progresului? Fără studiu temeinic însă tainele nu pot fi cucerite și mirajul lor nu atrage. Chemarea generației de astăzi este să se pună de acord cu spiritul universal al progresului și să năzuiască a înconcia și viața neamului românesc în ritmul aceluși spirit. Indrumată spre cercetări fundamentalizate în mod științific generația noastră își dă seama că are să facă o nouă opintire a cărei însemnătate nu va fi cu mult mai mică decât efortul urias stropit cu sânge în calvarul măcelului mondial. Pe ruinele templului dărâmat sub povara decrepitudinii lumii vechi, trebuie să se pună bazele edificiului solid și sănătos al lumii de mâine.

Ne dăm seama prea bine că pot fi eclipsate combinațiunile noastre, că evoluția nu se lasă direcționată exact în felul nostru de a concepe mersul ei, și că factori imponderabili se amestecă în joc și îi diriguiesc cu putere nenătrunsă, însă elementară, rosturile. Munca noastră, totuși, nu poate fi zadarnică. Dupăcum în laboratorul nostru intelectual procesele de întregire și prefacere ale personalității omului sunt de domeniul necunoscutului, însă prin perseverare în planurile ce le avem,

prin susținerea năzuințelor îndreptate spre anume ținte nu ne vedem cât de puțin surprinși, ba găsim că este prea natural, că într-o bună zi ne trezim suflați înălțați și quasi materializește stăpâni pe anume culmi de cunoștințe, — tot astfel, dacă urmărim cu tenacitate procesul de schimbări al societății, ne vom pomeni pe nesimțite că într'un timp nu prea îndepărtat, surprindem legile staționice ce cârmuiesc destinul omenirii și propriului nostru popor.

Nu vom arăta în momentul începerii un program care să străluciască prin ingeniozitatea compoziției și noutății lui, căci nu este cuviincios a face afirmații de originalitate în materia deja atât de vastă și veșnic nouă a problemelor sociale și economice. Programul va străbate toate paginile revistei ca un fir roșu din felul cum vom înțelege să tratăm diferitele probleme. Revista **Societatea de mâine** nu se adresează savanților și nu va avea caracterul pretențios de revistă științifică. Deja fantul apariției sale săptămânale ne determină a ne ocupa cu actualități, cu soluțiile lucrurilor. Alături de teorie se va indica și soluția. Revista va avea o parte teoretică ce va fi consacrată studiului obiectiv al problemelor, iar alta a **artelor sociale și economice**, unde se dau deslegările practice. În partea primă vom încerca să ne pătrundem de principiile lucrurilor, iar într-ă două să propunem ameliorările. Va fi o revistă de teorie și informație largă și obiectivă. Prin compoziția și caracterul său revista **Societatea de mâine** va putea sta în mâinile cărturarilor noștri dela orașe ca și dela sate: un îndrumător și sfătuitor în multe chestiuni. Studentul cu avânturi pentru o soartă mai bună a neamului și omenirii, își va lua orientarea în diverse materii, revista îi va fi un ajutor devotat. Vom ști să dăm cititorului și colțuri de viață socială

vie, colorată, pentru că este nevoie de micile ostrovuri de recreație și odihnă.

Totuși credem necesar a face dela început câteva mărturisiri. Revista **Societatea de mâine** va fi un organ al democrației, va lupta pentru libertățile și drepturile celor mulți la lumină și învățătură. Intemeietorii ei sunt de părerea că poporul românesc nu poate fi mai bine apărut și ajutat să-și desvâliască neprețitele comori cu care este înzestrat, decât dându-i-se un regim care să facă posibilă revărsarea neîngrădită a energiilor sale. Nu este suficientă superioritatea numerică a țăranilor români. Dacă sub regimurile evului mediu de servaj și ale evului modern de neorobie politică și economică nu ne-am putut impune decât prin forța numărului, astăzi argumentul nu mai este îndestulător și a bătut ceasul diferențierii sociale și intelectualizării multimilor. Situația de echilibru intern, când stăm în fața unor minorități superioare din punct de vedere social și economic, nu poate fi creată decât prin reforme democratice cari să valorifice multimele și să le înlesnească accesul la orice situații la cari le dau dreptul talentele și capacitățile de muncă.

Se înțelege dela sine că un regim de democrație nu tinde la oprirea minorităților, ci vrea doar să realizeze acea lume medie, nici cu oameni noșesori exclusivi ai futuror bunurilor materiale și spirituale, dar nici cu oameni îndobitociți de sărăcie și îngustime mintală. Nivelarea socială s'a dovedit ca o mare nevoie a timpurilor moderne. Suntem convinși că în societatea avansată a democrației radicale minoritățile nu vor fi stingherite în existența lor, ci li se va face posibilă colaborarea lor cu întreaga avuție materială și morală ce posedă, la bună starea și fericirea patriei comune. Libertatea cetățenească și egala îndreptățire sunt bunuri câștigate. Ele sunt

prin excelență condițiunile societății democratice. Certurile profesionale nu mai au teren prielnic. Interesul pentru binele obștească va renaște în toți.

În rezumat: credința noastră nestrămutată este că problema fundamentală a zilelor noastre este problema culturii. Ea nu se poate deslega decât la luminile științelor. Cultura trebuie să fie activă, dinamică și un bun colectiv, căci a fost destul apanajul clasei înstărite. În laboratoarele universitare zi de zi se fac experimente și se înțelege știința. Vom fi foarte bucuroși să înregistrăm rezultatele și să înfățișăm priviri de ansamblu, sinteze sociologice. Sociologia este prin excelență o știință constructivă. În ceea ce privește societatea, sociologia se preocupă de ceea ce o formează și o conservă, spune d. Gaston Richard. Tăria societății este în funcțiune de cultură. Nimic durabil nu se poate construi decât prin cultură. Viitorul României este o problemă a pregătirii culturale. Nici politică, nici morală, și în genere nici o muncă și nici o acțiune n'are nici o valoare dacă nu se dedublează cu noțiunea culturii. Dacă viața noastră politică este atât de turburată, aceasta se explică prin lipsa de cultură și de orizont intelectual a elementelor cari dau buzna în politică și duc cu ei întreg arsenalul de sforării, patimi mărunte și vicii. Cultură, în definitiv, înseamnă **moralitate** în accepțiunea complexă a cuvântului.

Vom publica cu deosebită plăcere rezultatele investigațiilor în orice domeniu și vom etala cunurile vișărilor îndrăznețe despre un viitor mai frumos, mai fecund pe cari vor reuși să le împletiască tinerii noștri. Nu

ne vom pune în ipostaza rigidă de îndrumători doctrinari, ci vom primi bucuroși sfatul altora și vom face posibil ca experiențele explorărilor să poată fi comunicate în cercuri cât mai largi, transformate în bunuri colective. Tinerii cari se cred în posesia unor formulări-sinteze de valoare în domeniul adevărului și binelui, ni se pot adresa în dragă voie.

Când întreprindem fapta de astăzi ne dăm pe a bine seama de riscurile ce trebuie înfruntate, de piedecile ce trebuie învinse, de greutatea scumpetei hârtiei și tiparului și de rezistența terenului arid, foarte arid al Ardealului în ceea ce privește pătrunderea revistei cu un asemenea caracter. Nu osândim pe nimeni, căci de vină sunt împrejurările tiranice de robie că am rămas pironiți locului atât amar de vreme. Plecăm la drum cu toate calculele făcute, fiind siguri că vom avea alături de noi intelectualitatea multă-puțină câtă s'a desfăcut din masele de calitate atât de superioară ale națiunii române. Nu suntem în slujba nici unui partid politic, în dosul nostru nu stă nici un potențial cu pungile pline care să aspire situații ridicându-se pe umerii noștri, nu ne întemeiem pe nici o subvenție. Suntem un număr mic de intelectuali, cari împintenați de simțământul datoriei imperioase de a sparge și în Ardeal ghița și a stimula inteligențele pentru problemele sociale și economice, ne-am grupat cu banul, munca și priceperea noastră în jurul steagului **Societății de mâine**. Nu se poate ca izbânda să nu ne vină ca o răsplătă bine meritată.

Ion Clopoșel.

O BIBLIOGRAFIE ROMÂNEASCĂ A RĂZBOIULUI

Cu adânc regret constatăm că o bibliografie românească documentară și completă a războiului nu avem încă. Prețioasă este Istoria războiului de d. Const. Chirițescu, directorul general al învățământului secundar, din care primul volum a fost distins cu un premiu al Academiei, iar al doilea volum va apărea în curând. Asupra împrejurărilor specifice din Basarabia din toată vremea de adânci prefaceri și crize sociale declarate deodată cu prăbușirea imperiului țarist, incontestabil că cel mai chemat să se pronunțe, să verifice și publice

documente, este d. Onisifor Ghibu profesor univ. Cluj, al cărui rol covârșitor de inițiativă în diriguirea evenimentelor este cunoscut și recunoscut de atâția. Pentru ardeleni este titlu de mândrie că au știut să câștige simpatiile basarabenilor.

D. Onisifor Ghibu a plecat la Chișineu să participe la sărbătorirea actului de unire al republicii moldovene cu România liberă. D-sa ne a făcut în numărul de față al revistei noastre poate cea mai documentată expunere istorică ce se putea face într-o publicație periodică asupra unirii Basarabiei.

SĂRBĂRILE COMEMORATIVE ALE LUI AVRAM IANCU

Sub auspiciile Astei dela Sibiu se organizează mari serbări comemorative ale eroului legendar Avram Iancu, supranumit „Regele Munților”. Serbările au loc în ziua de sf. Maria, la 15 August, zi simbolică, evocativă a arănturilor ostășești. La sf. Maria dorobanții au trecut în sbor Carpații, pentru a răspunde peste atâtea decenii, cu vitejia lor, bărbăției trupelor revoluționare ale Motilor lui Iancu.

Momentul va fi emoționant, plin de sublim. Se va refăce ca sub vraja unei baghete magice acea unanimitate a conștiințelor românești care de două mii de ani, în mod instinctiv ori conștient, este sursa inepuizabilă de energii naționale din a căror revărsare trebuia să însă odată în fața istoriei statul român liber.

Ne pare foarte bine că inițiativa serbărilor este a unei instituții sociale cum este Asociațiunea transilvăneană. Pentru că trebuie să înțeleagă odată cetățenii noștri că multele necesități de viață publică nu pot fi lăsate în grija exclusivă a Statului, ci se împune simțul de răspundere, individual și colectiv, în afară de Stat. Importanțul act de pietate și recunoștință față de Iancu primește o accepțiune morală cu atât mai deosebită, cu cât el se afirmă ca o necesitate sufletească a societății.

Desigur că nu ne vine a crede că la serbările grandioase din tăcutul sat Câmpeni, în acea atmosferă pură a înălțimilor Munților lui Iancu, nu va participa și Statul cu toată splendoarea cu care este dator față de deschizătorul de drumuri dela 1848. Suntem informați că d. V. Goldiș a reușit să determine factorii cu răspundere ai României să colaboreze cu tot ce este nevoie pentru a asigura serbărilor o aoreolă nepieritoare...

Motii vor coborî din colibile lor, pe cai mărunți, în cântecele de vitejie ale lui Iancu. Imprejurimile Câmpenilor vor avea din nou înfățișarea unor tabere, cu zeci de mii de oameni. Bătrânii vor lăcrima de bucurie văzând pe nepoți că cinstesc faptele lor glorioase de acum 75 de ani...

Ci noi dorim din tot sufletul ca serbările să aibe repercusiuni reale în sufletele obștei românești, să treziască încredere în destinele eterne ale națiunii române stăpână pe voința sa, și să consolideze așezări de pace fecundă în viitor.

Redacția „S. d. m.”

IDEIA DE ETICĂ ÎN DOCTRINA MARXISTĂ

Principiul fundamental al concepției marxiste după care întreaga structură a societății e în funcție de structura economică, explică în același timp și alte laturi ale vieții sociale. Dacă procesul economic e motorul evoluției sociale și dacă condițiile ei economice se schimbă în chip necesar și împreună cu ele întreaga înfățișare juridică și politică a societății, atunci ele sunt cheia care desleagă celelalte probleme și în ele trebuie căutate condițiile lor de naștere și de prefacere. Societatea, după doctrina marxistă, nu e supusă aceluiași forme inmutabile și eterne, ci unor condiții în continuă prefacere, în neîntreruptă desvoltare. Nimic nu e stabil în ea, ci totul e un permanent proces. În forma socială de azi zace germele propriei distrugerii și condiția indispensabilă și necesară a formei de mâine. Societatea feudală a trebuit să ducă, în virtutea legilor ei imanente, în chip necesar la societatea burgheză, cu formele ei caracteristice; societatea burgheză va duce, tot în virtutea legilor ei interne, distrugându-se pe ea, la societatea socialistă. Această evoluție nu are în ea nimic întâmplător, ci toate fenomenele ei apar și dispar în chip mecanic, cu aceeași strictă necesitate cu care se învârt, în marile depărtări albastre, constelațiile solare. Ceea ce nu înseamnă că, dacă ele se produc mecanic și necesar, trebuie să apară necondiționat în aceleași forme anterioare. Căci, necesitate în producerea lor nu înseamnă uniformitate în înfățișarea lor. În apariția multiplă de forme sociale, fiecare cu particularitățile ei specifice, o singură lege domină și determină totul... procesul dialectic. El este polul stabil în mijlocul fenomenelor sociale veșnic în curs. El produce și determină fenomenele sociale. Procesul dialectic este al evoluției sociale, al fenomenelor economice, care apar odată, pentru că nu mai apară a doua oară. El modelează organismul total al societății, el e sistemul ei nervos. Iar cu ajutorul lui, *causa omnium causarum*, putem explica și interpreta toate prefacerile din sinul societății omenești.

Deci și faptele morale, raporturile economice, ele înșile relative, impregnează întregii desvoltări sociale un caracter de relativitate. Nimic în sânul societății, afară de principiul dialectic, nu poate aspira la eternitate. Ceea ce se naște, se naște cu menirea de a se desvolta și a peri. De aceea se poate spune că societatea se află într'un „veșnic curs”. Aceluias veșnic curs sunt supuse, *mutatis mutandis*, și normele și principiile morale. Așa cum nu se poate vorbi de permanente principii și raporturi economice, tot așa nu se poate vorbi de principii și norme morale, permanente și identice cu ele înșile. Principiile economice le impregniază

lor, ca tuturor fenomenelor sociale, aceeași relativitate trecătoare.

Argumentele pentru fundarea unei teorii morale în cadrul sistemului marxist, vor fi luate, se înțelege, din domeniul istoric și în deosebi din cel etnografic. Să aruncăm o privire asupra lor. Cercetările etnografice au dovedit că normele morale nu prezintă un caracter de generalitate, ci sunt deosebite dela hoardă la hoardă, dela trib la trib și dela popor la popor. Contrastele sunt așa de mari, încât pentru cine nu cunoaște decât normele da conduită ale unui popor, multe din normele morale ale altui popor apar ca ciudate curiosități: ca enormități inexplicabile și adesea chiar ca selbatice cruzimi. Așa de pildă, în timp ce la popoarele civilizate uciderea copilului nou născut de către mamă este privită ca o crimă oribilă, la multe triburi din Australia ea e socotită ca un fapt firesc, explicabil și — moral. Dacă femeia a dat naștere unui al doilea copil, înaintea ea cel dintâi născut să fi împlinit patru sau cinci ani, ea îl ucide fără un sentiment de milă și fără să considere că e puțin acest lucru drept o faptă imorală. Ea justifică faptul prin imposibilitatea de a purta în bejenie doi copii în brate și deci cel mai mic din ei trebuie suprimat. Lupta aspră pentru existență în ținuturile aride a dat naștere aici altor moravuri. În insulele Polinziene populația socotește ca o gravă abatere dela moravurile comune, dacă șeful unei familii își îngăduie să aibă mai mult de doi sau trei copii și odiul public se abate vijelios asupra lui!

La triburile care trăiesc în condiții economice mai favorabile, care nu au de luptat așa de greu cu asprimea și sgarcenia naturii, apar alte moravuri. În regiunile unde pământul e rodnic, unde clima nu silește pe bășinasi la bejenie, deci nu se cere o luptă grea pentru existență, copii mici nu mai sunt priviți ca o povară, ci ca o fericire și o binecuvântare pentru familie. Numai copii slabi sau loviți de boale sunt aruncați. Mai mult, femeia care, prin asemenea triburi, nu dă naștere nici unui copil, e privită ca o ființă condamnată de puterile supreme, care nu merită respectul nimănui și poate fi desconsiderată și maltratată de oricine.

La alte triburi povara o constituie nu copiii, ci bătrânii. Exploratorul Nansen povestește cum la Eschimoși părinții, ajunși la ani înaintați în vârstă, sunt ucisi de copii. Fără ca această faptă să fie privită cătuși de puțin ca o faptă imorală. O tânără eschimosă privește ca o dovadă de iubire a apropiatului faptul că a suprimat viața unei femei bătrâne. „Am dovedit, spune ea, că-mi iubese aproapele, căci o femeie bătrână care era bolnavă și nu putea să moară, m'a rugat s'o duc cu plată spre

o stâncă prăpăstioasă, de pe care se prăbușese în jos cei ce nu mai pot trăi. Fiindcă eu mi iubese aproapele, am dus-o acolo fără plată și i-am făcut vânt în jos (când i s'a spus că a săvârșit o faptă rea, fiindcă a ucis un om, ea a răspuns: „Nu, mi-a fost foarte milă de bătrână și am plâns, când s'a rostogolit.”

Asemenea fapte au fost impuse la început de condițiile grele de trai în mijlocul cărora abia cei robuști puteau să existe în lupta aspră pentru existență. Când condițiile de existență devin mai ușoare, atunci și această conduită morală se schimbă. Totuși nu pretutindeni! Există triburi, cari eliberate de sub tirania crudă a naturii, mai mențin încă obiceiul de a ucide bătrânii. Ele justifică atunci fapte prin sentimente de compătimire și de milă. Un bătrân nu trebuie lăsat să se chinuiască, când acest chin îi poate fi scutit. Și singura măsură de a-l scuti de chinurile vârstei este suprimarea vieții. Astfel ceea ce a fost impus de dușmănia naturii, capătă pe urmă o justificare morală.

Dar alături de această tră-sătură din viața Eschimoșilor găsim altele care sunt în stare să uimească popoarele civilizate. La Eschimoși nu există „crimă” în înțelesul nostru. Acolo nu se știe ce înseamnă a ucide un om din răsunare sau spre a-l jefui. Noțiunea de răsoare nu se găsește în vocabularul lor și când li se povestește despre așa ceva, privesc asemenea faptă ca ceva de neînțeles și demn de cel mai mare dispreț.

Nu numai de la trib la trib însă și dela popor la popor, variază ideea de bine și rău, ci și în sinul aceluiași popor în decursul vieții lui istorice. Selăvia a fost practică de toate popoarele Europene și ea a dăinuit până în pragul timpurilor contemporane. Faptul de a-l despoia pe cineva de libertate și de a-l supune unor torturi barbare, n'a fost privit ca un fapt urât și neomenească decât foarte târziu. Acum nimănui nu i-ar mai putea trece prin cap că asemenea stări de lucruri ar putea să se mai întoarcă și când auzim că la anumite triburi selăvia e încă menținută, simțim demnitatea noastră de oameni jignită și degradată. Cum se poate să mai existe așa ceva? Ne întrebăm plini de revoltă.

Noțiunea de proprietate a fost socotită atâtea veacuri ca o noțiune coborită din sferele zeilor, iar dreptul de proprietate a fost privit ca un drept sacrosanct și intangibil. Veacuri de-a rândul cete de robi au luptat și au muncit pentru mărirea averii altora, și acest fapt era socotit ca foarte firesc și foarte just. Cine mai consideră azi dreptul de proprietate ca sacrosanct și intangibil? Cine mai vede în stărbirea lui o atingere a noțiunii de moralitate însăși?

Dar nu numai în cursul desvoltării unui popor se observă schimbarea prin-

cipiilor morale. În același timp, în sânul unei societăți pot fi observate coliziuni morale. Se poate vorbi de o morală de clasă, care stă în conflict cu morală altei clase. Ceece pentru una e moral, pentru cealaltă e imoral. Se poate deasemeni vorbi de o morală de grup, de profesune, care e în conflict cu altă morală de grup, sau de profesune. Se poate vorbi, mai departe, de o morală de partid, sau de Stat, care stă în contradicție cu altă morală de partid, sau de Stat. Iar la baza tuturor acestor deosebiri morale stau antagonisme economice. Aceste antagonisme economice însă nu par ca atari în ochii factorilor combatanți. Lupta la întâi caracterul unor divergențe morale și ea e dusă până la sfârșit cu conștiința că înainte de toate ea e o luptă pentru moralitate și contra imoralității. Războaiele civile astfel iau naștere. Nedreptățile economice, care le determină, iau întâi în conștiința celor nedreptățiți înfățișarea unor așupriri morale. Conștiința morală este avangarda nevoilor materiale ale claselor sociale și ale societății.

Evoluția normelor morale e ușor de observat mai ales în perioadele de criză economică. În timpul unui război lung, al unei revoluții sângeroase, al unei secete cumplite, se observă foarte ușor o schimbare a normelor morale, o „răsturnare de valori“. Nu e nevoie de lungă argumentare spre a dovedi așa ceva. Schimbarea sentimentelor morale și a principiilor de bine și rău cad atunci sub simțurile tuturor. Ceece eri a fost bun, nu mai valorează azi ca atare. Ceece eri era numai o vagă năzuință către ceva mai bun, prinde azi puterice rădăcini în realitate. Societatea e un fluviu ce-și rostogolește valurile între bine și rău. Evoluția ei morală e în funcție de soluția ei materială. Raporturile morale sunt numai un reflex al raporturilor economice. Dacă raporturile economice se schimbă, se schimbă în chip necesar și normele morale.

Astfel, nu se poate vorbi în doctrina marxistă de principii morale stabile, *a priori*, universal și necesar valabile. Încercarea de-a stabili o legătură între etica marxistă și cea kantiană trebuie fatal să eșueze. Căci în timp ce principiile morale sunt scoase în etica marxistă din experiență, în etica kantiană ele sunt deduse a priori. Pe de altă parte, în vreme ce imperativul categoric are o valabilitate universală și eternă, în etica marxistă principiile morale au o valabilitate variată și variabilă. Pe când în etica lui Kant normele morale se sprijină pe autonomă voință, în etica marxistă ele se sprijină pe raporturile economice. În timp ce în etica lui Kant acțiunile morale sunt determinate de *cauzabilitatea liberă* a voinței, în etica marxistă ele sunt determinate de *cauza-*

bilitatea necesară a structurii economice a societății. Principiul imperativului categoric: „lucrează astfel, încât maxima voinței tale să poată valora în același timp ori când ea principul unei legislații universale“, nu poate intra cu nici un chip în cadrul etic al doctrinei marxiste. Căci acțiunile individului sunt determinate și impuse, după ea, de natura economică a societății, pe care individul n-o poate răsturna sau modifica. Nu poate fi vorba deci la ea de un *scop absolut*, pe care în individul are datorie să-l realizeze. Individul e robul mecanismului economic al societății, e o verigă strict determinată între-un lanț de fenomene economice, a căror cauzabilitate nu poate fi frântă cum individul nu se poate ridica de-asupra determinismului social: el nu poate impune societății actele lui de voință, *el nu poate lucra cum trebuie*. De aceea trebuie să se resemneze și să se simtă mulțumit cu rolul de simplu instrument în întrebuintarea cauzală a fenomenelor economice.

Etica marxistă deschide astfel larg portile spre un fatalism orb, cu ajutorul căruia individul nu se poate simți ca o ființă liberă, ce-și impune voința ei sie-și și lumii eterne. El nu poate spera, așa cum îi cere inima, într-o lume absolută, căci el e încetășat în necesitatea invizibilă a cauzalității economice. Iar consecința logică e că el trebuie să se resemneze în fața realității, așa cum este ea, bună sau rea, să se impace la fel și cu binele și cu răul, să privească răul ca făcând parte intrinsecă din natură, cași binele. Nu există nici motiv, nici posibilitate de-a birui răul, tot așa cum nu stă în putința noastră de-a cuceri binele. Nu putem aspira deci la meritul moral, precum nu putem fi făcuți răspunzători de o faptă imorală. De acea noțiunea de morală nu are ce căuta în etica marxistă. Și s'ar putea spune, împingând ideea până la paradox, că nici ideea de bine și rău, de moral și imoral, n'are ce căuta în ea. Dupăcum nu putem spune că mișcarea unei plante din punct de vedere moral, este bună sau rea, tot așa nu putem spune că acțiunea unui individ, cauzată de fenomene economice, poate fi calificată de bună sau rea. Ceea ce e determinat strict mecanic nu poate fi numit bun sau rău. Acolo unde voința nu joacă nici un rol, nu poate fi vorba de acțiuni morale. În acest sens, etica marxistă stă deasupra ideii de bine și rău, în afară de imperiul voinței morale, dincolo de orice apreciere etică. Ea nu are dreptul să spună că o acțiune este bună sau rea, ci cel mult că ea are sau nu are loc și cu cum anume are loc. Iar cu aceasta își răpește baza logică de a se intitula Etică! Prof. N. Bagdasar.

FIGURI REPREZENTATIVE

DOI MARTIRI:
DR. I. CIORDAȘ ȘI DR. N. BOLCAȘ

Beiușul și azi trăește sub presiunea omorului fioros, ce s'a comis în noaptea de 3 spre 4 Aprilie 1919, când Secuiei selbatici, au răpit din mijlocul nostru pe cei mai buni apărători ai cauzei românești, pe dr. Ioan Ciordaș și dr. Nicolae Bolcaș.

După adunarea națională dela Alba Iulia reîntorși acasă, ne-am pus cu toții să pregătim satele, bănuite de revoluție și ideile comuniste, pentru marele prasnac al invierii noastre naționale. Sufletul acestei mișcări, bărbatul neprihănit și oțelit în lupte, era dr. Ioan Ciordaș, la glasul de chemare al căruia, n-a ezitat nimeni să-și ia partea de muncă pentru redoptarea conștiințelor amuțite și greu tulburate de volbura războiului.

Linia demarcațională dela Murăș, a fost linie de sânge pentru noi. Rămăși izolați, s'a deslănțuit asupra noastră toată ura ce elocotea în piepturile disperate ale Hunilor, și ca să se răsbune pentru dreptatea, ce se croia neamului românesc, au prins fără milă, oameni pacinici, și fără nici o simțință, în puterea nopții îi duceau în locuri necunoscute unde după ce-i torturau în modul cel mai barbar, îi îngropau în margine de apă, ca astfel Cadavrele să nu poată avea loc nici în pământ.

Așa a fost ucis dr. Ioan Ciordaș în satul Lunca și împreună cu el însușul tânăr, dr. Nicolae Bolcaș, în aceeași noapte blestemată, între aceleași chinuri și aruncați în aceeași groapă, descoperită după două săptămâni dela eliberarea noastră de armata română.

Ciasul răsunării pentru acest omor n-a sosit încă. Ucigașii sunt în Ungaria și pentru prinderea lor nu dispunem de mijloacele eficace.

Până când justiția se va putea pronunța, noi Românii avem o datorie, sfântă datorie să nu-i lăsăm uitării.

Dr. Ioan Ciordaș a fost un luptător, a cărui personalitate era binecunoscută în luptele noastre politice din fostul stat ungar. În deosebi în Bihor era sufletul tuturor mișcărilor naționale și culturale. Școala lui politică avea principiile cele mai sănătoase, alături de el neputând muncii decât caractere integre și neșovăielnice. Prin activitatea lui nu urmărea nici o prea mare oră răsplată pentru sine, ea fiind consacrată exclusiv cauzei românești.

Din aceasta școală era și dr. Nicolae Bolcaș.

Prețuind după merit faptele lor și suprema jertfă adusă neamului câțiva prieteni ai dispăruților au lansat ideea ridicării unui monument, care să eternizeze memoria lor. Căci vremurile trec, faptele mari se uită mai ales în vremurile aceste de eclipse morale.

Ideia națională e comoara numai a puținilor idealisti. Numai așa imi explic de ce apelul pentru ridicarea unui monument în Beiuș a găsit un resunet slab la marele public românesc.

Dar dacă ideea ridicării unui monument n-a putut fi înbrățișată cu căldură, de întreaga suflare ro-

mânească, partidul național nu putea face excepție. Dr. Ioan Ciordaș a fost membru activ în comitetul acestui partid.

De aceia partidul național trebuie să repare greșala celor cinci ani de desinteresare față de martirii dr. Ioan Ciordaș și dr. N. Bolcaș. Fac deci apel la partidul național să-și îndrepte privirile spre Beiușul îndurerat, și să-și facă o cauză de conștiință din ridicarea aici a unui monument pentru neuitării noastre dispăruți.

Iar „Societatea de Măine” va primi recunoștința noastră susținând la suprafață aceasta datorie națională.

Petru E. Papp,
protopop, Beiuș.

STATISTICA PRESEI DIN ARDEAL, BANAT ȘI CELELALTE PĂRȚI NORDVESTICE ALE ȚĂRII, ÎN ANUL 1923

Nu s'a întocmit până acum o statistică a presei, — cu excepția catalogului tipărit de Academia Română, — din țara noastră, încât nu se poate face un studiu comparativ statistic dela un an la altul sau dela o epocă de mai mulți ani la alta, ca să se vadă exact progresul sau regresul publicațiunilor apărute.

Până la întregirea țării cu provinciile românești desrobite nu s'a simțit așa de mult necesitatea întocmirii acestei statistici a presei, de oare-ce Vechiul-Regat prezintă un caracter național românesc perfect unitar.

Nu-mi permite cadrul unui articol să intru pe larg în amănunte lămuritoare, cari vor forma obiectul unui studiu special; totuși voi încerca, pe cât posibil, să redau o iconă cât mai exactă a situației presei noastre față de cea nero-

mânească, prin reprezentarea nemincinoasă a cifrelor, culese prin serviciul regional al statisticii din Cluj, pentru anul 1923.

Multe din publicațiile pericodice săptămânale apărute în anul 1923, n'au continuat să iasă de sub tipar până la sfârșitul anului; unele au încetat după câte-va luni, iar altele noui au apărut în locul lor, pentru a-și da și ele sfârșitul după o existență efemeră. Soarta aceasta au avut o cu deosebire ziarele și revistele românești. Ținând seamă de faptul acesta, înregistrarea tuturor publicațiunilor nu s'a putut face cu absolută exactitate, încât numărul publicațiilor săptămânale existente la sfârșitul anului nu se potrivește cu acela al publicațiilor apărute în decursul aceluiaș an.

Cu aproximativă exactitate dau totuși următorul:

T A B L O U

de numărul publicațiilor periodice din Ardeal, Banat și celelalte părți nord-vestice ale țării, apărute în anul 1923

Cotidiane = 26			Săptămânale = 121			De mai multe ori pe săptămână = 13		
rom.	ung.	germ.	rom.	ung.	germ.	rom.	ung.	germ.
2	17	7	51	61	15	4	5	4

Total 160 publicații zilnice, săptămânale și de mai multe ori pe săptămână (în numărul acesta nu se cuprind publicațiile oficiale ale județelor și comunelor). În afară de acestea s'au înregistrat publicații lunare și bilunare, după cum urmează:

Lunare = 54			Bilunare = 26				Totatul publicațiunilor
rom.	ung.	germ.	rom.	ung.	germ.	sârb.	
21	24	9	10	12	3	1	246

Publicațiile românești s'au înregistrat în următoarea localități: Cluj (2 cotidiane, 10 săptămânale, 6 lunare și 4 bilunare). Timișoara

(5 săptămânale, 2 lunare și 1 bilunare). Sibiu (4 săpt., 2 de 2 ori pe săptămână și bilunare). Oradea-Mare (5 săpt., 2 de 3 ori pe săpt.,

2 lunare și 1 bilunare). Brașov (1 săpt., 1 de 3 ori pe săpt. și lunare). Arad (2 săpt., 2 lunare și 1 bilunare). Lugoj (3 săpt., 1 lunare și 1 bilunare). Făgăraș (2 săpt.) Orăștie (2 săpt.) Alba-Iulia (2 săpt.) Sătmar (2 săpt. și de 2 ori pe săpt.) Blaj (2 săpt.) Câte 2 săpt. la Aiud, Beiuș, Caransebeș, Bocșa-Montană, Oravița, Deva, Sighet, Tg.-Mureș, Zălau, Șimleu, Dicioșânmartin, Sân-Nicolaul-Mare și Turda. Precum și la Șimleu și Sighișoara câte o publicație lunară, iar la Tg.-Săcuesc și la Gherla câte a publicație bilunare.

Publicațiile ungurești au fost la: Cluj (4 zilnic, 11 săpt., 8 lunare și 9 bilunare). Arad (4 zilnice, 5 săpt., 1 lunare și 1 bilunare). Oradea-Mare (4 zilnice, 7 săpt., 1 bilunare). Tg.-Mureș (2 zilnice 4 săpt., 2 de 4 ori pe săpt. și lunară). Sătmar (1 zilnică, 5 săpt., 1 de 2 ori pe săpt. și 1 lunară). Timișoara (1 zilnică, 5 săpt., 6 lunare). Brașov (1 zilnică și 1 săpt.) Deva (3 săpt.) Sighet (2 săpt. și 1 lunară). Odorheiu (2 săpt.). Sân-Nicolaul-Mare (2 săpt.) Sf. Gheorghe (2 săpt.). Aiud (1 săpt.). Șimleu-Silv. (1 săpt., 2 lunare). Zălau (1 săpt.). Baia-Mare (1 săpt.). Șomcuta-Mare (1 săpt.). Dicioșânmartin (1 săpt.). Tg.-Săcuesc (1 săpt., 1, 2 ori pe săpt. 1 lunară), Sudrigiu (1 săpt.), Salonta (1 săpt.), Mercurea-Ciuc (1 săpt.), Gheorgheiu (1 săpt.), Orăștie (1 săpt.), Turda (1 săpt.) și Sibiu (1 lunar).

Publicație germane au apărut la: Sibiu (1 zilnică, 5 săpt., 3 lunare), Brașov (1 zilnică, 1 săpt., 1 lunar, 1 bilunar), Timișoara (2 zilnice, 2 săpt., 2 lunare), Sighișoara (1 zilnică), Periamos (1 zilnică), Cluj (2 săpt., 2 bilunare), Lugoj (1 săpt., 1 de 2 ori pe săpt.), Reșița (1 săpt.), Orăștie (1 săpt.), Șebiuș-Săseșc (1 săpt.), Agnița (1 săpt.), Arad (1 de ori pe săpt.), Blstrița (1 de 2 ori pe săptămânale).

În afară de aceste publicațiuni s'au mai înregistrat 9 reviste economice, profesionale și administrative în limbile române-maghiare, române-germană, rom. magh. germană și germană-maghiară și anume: Rom. maghiare (1 la Cluj și 1 la Tg.-Mureș). Rom. germană (1 la Arad). Rom. magh. germane (3 la Cluj, 1 la Arad și 1 la Timișoara). Germ. maghiare (1 la Timișoara).

Cifrele înșirate mai sus, arată situația anormală a presei române din Ardeal, Banat și celelalte părți față de presa minoritară ele sunt destul de grăitoare și oferă material de judecare asupra împrejurărilor încă neprielnice tiparului și presei românești.

N. ISTRATE
Șeful serv. regional de statistici
Cluj

VECINII ȘI GRANIȚELE NOASTRE ÎN NOUA EUROPA

Ultimele evenimente petrecute în politica externă a țării întregite vădesc importanța și actualitatea problemei, pentru noi, de a lichida orice diferențe grănițerești sau de altă natură cu vecinii pentru ca să ne putem, apoi, consacra temeinic preocupărilor de reorganizare internă și de adaptare la noua situație.

Tratatul duse, la un moment dat, cu patru vecini deodată — dintre cei șase câți avem după război, — au subliniat întârzierea ce se pusese în limpezirea definitivă și amănunțită a darurilor noastre cu Statele vecine. Într'adevăr, împrejurările au voit ca să ne găsim, deodată, în tratative:

Cu Ungaria, pentru lichidarea compturilor respective decurgând din campania de pe Tisa și din tratatul de Trianon;

cu Bulgaria, pentru aplicarea tuturor dispozițiilor păcii de Neuilly;

cu regatul Sârbo-Croato-Slovenilor, pentru delimitarea frontierei bănățene și a chestiunilor ce decurg din rupearea Banatului nostru;

în sfârșit, cu Rusia, pentru a încheia socotelile războiului dus în tovărășie până ce a izbucnit revoluția, a primi ce ni-se cuvine pentru bunurile evacuate în Rusia și a restabili, fără contestațiuni asupra frontierei Nistrului, legături de cîștită vecinătate.

Este într'adevăr curios, în parte inexplicabil, faptul că, dintre toate Statele renăscute sau mărite pe urma războiului mondial, singură România a rămas cea din urmă a lichidarea socotelilor ei externe, deși ar fi fost firesc și de așteptat ca, dimpotrivă, tocmai ea să dobândească *înaintea tuturor* un statut politic-teritorial definitiv și necontestat.

Comparați situația României cu a oricăruia dintre celelalte State, Polonia, Cehoslovacia sau regatul Sârbo-Croato-Slovenilor și veți vedea imediat avantajile firești care ar fi trebuit să-i asigure, înaintea tuturor, un Statut politic-teritorial fără nici o contestație.

Prin nucleul mai mare și mai puternic de veche organizație politică independentă a României dinaintea războiului, care era altceva decât Serbia, abia dublată prin pacea dela București din 1913, și însemna ceva mai mult decât forțele naționaliste conștiente care au determinat, în opinia mondială, renașterea Poloniei sau Cehoslovaciei, Statul nostru întregit era dator să meargă în fruntea celor cari aveau să se normalizeze sub toate raporturile.

Totuși Polonia, strânsă în cleștele germano-rusesc, a primit consfințirea internațională a frontierelor sale actuale înaintea noastră, deși România a fost cel dintâi Stat european care, prin alianța încheiată de Take Ionescu,

i-a recunoscut granița orientală dobândită prin pacea dela Riga. Abia peste un an și ceva i-a acordat conferința ambasadurilor recunoașterea internațională pentru granița orientală stabilită prin acord bi-lateral cu bolșevicii.

Sârbii, cari se sbătuseră, la conferința păcii și după aceea, pe chestia granițelor adriatice și bănățene, împotriva unor aliați, ca Italia și România, dintre care unul era „mare putere”, au reușit mai bine și mai repede ca noi să capete ce-au dorit.

Despre Cehoslovaci nu mai vorbim căci ei au fost cei dintâi cari au reacționat la aventurile habsburgice în Ungaria și, totuși, au isbutit înaintea altor vecini, — excepție făcând Italia, care nu-i vecină imediată — să restabilească raporturi „normale” cu Ungaria printr'o țesătură de acorduri în diferitele chestiuni pendinte. Despre frontierele Cehoslovaciei nu facem decât să amintim ce repede a obținut Praga mandatul, internațional așa zicând, în Rusia sudcarpatică, inclusiv a unei regiuni maramureșene.

Și ce modeste erau, la început, frontierele noului Stat cehoslovac formulate și reclamate prin cele dintâi hărți și conferințe din timpul războiului, la Paris! Desigur, nu avem nici o ostilitate împotriva vrednicilor noștri vecini și aliați, pentru întrepida lor activitate diplomatică, dar remarcăm faptele cu interes comparativ.

Și întârzierea noastră diplomatică, pentru consolidarea internațională a frontierelor și limpezirea măruntelor diferențe cu vecinii, nu este singura constatare pe care trebuie s'o facem, cu regret, prin comparația de mai sus. Însăși valoarea activității noastre diplomatice prin *rezultatele vizibile* ale acestei activități apare discutabilă, — căci nicăeri mai mult ca în domeniul politicii externe nu joacă rol rezultatele.

Cu Ungaria, am stabilit definitiv granițele ce ne-au fost acordate *internațional* prin tratatul dela Trianon. Când am trecut la aplicarea pe teren a delimitării internaționale, Ungurii s'au mulțumit mai bine cu linia trasă de comisia internațională decât să recurgă la o delimitare directă, bi-laterală, chiar de ar fi fost aceasta mai favorabilă. Pentru celelalte amănunte de normalizare a raporturilor, ca și pentru lichidarea compturilor reciproce principale, decurgând din tratatul de Trianon și campania peste Tisa, abia în anul acesta — al cincilea dela pacea generală, — am limpezit situațiunile grație fecunde activități diplomatice desfășurate de un spirit politic viu și pătrunzător ca al d-lui N. Titulescu, ministrul țării la Londra.

Cu regatul Sârbo-Croato-Slovenilor, în Banat, am obținut rezultatul cel mai

prost ce se putea obține: delimitarea *contractuală* directă, în locul fireștei aplicațiuni a frontierei *internaționale* stabilită prin protocolul special dela Sevres. Imediat după aceasta toate revendicările noastre îndreptățite, în materie religioasă-scolară, pentru Românii din Statul vecin, au căzut în baltă. Abilul politician dela Belgrad, d. Pașici, a făcut ce a voit pe seama politicianilor dela București, deși gloaba o plătește Banatul.

Cu Bulgaria, era aproape s'o pățim dacă politica secretă a lui Stambolișky și acordurile dela Niș, în contrazicere cu spiritul alianței dintre Belgrad și București, nu s'ar fi prăbușit prin greșelile și abuzurile interne ale țărănismului bulgar. Deocamdată, primejdia unui mare Stat slav, unitar, la Sudul Dunării, dela Baziaș la Ecrene, a fost înlăturată...

În sfârșit, cu Rusia s'a întâmplat la Viena ceea ce era de așteptat încă din ziua când regimul bolșevic făcuse dovada consolidării sale printr'o revenire asupra exagerațiunilor inițiale. Granița noastră răsăriteană rămâne, astfel, o problemă de cea mai mare îngrijorare în viitor, cu atât mai mare cu cât, pe lângă ratificarea unor semnături ai convenției internaționale din 1920 pentru Unirea Basarabiei, ne lipsește și recunoașterea actului din partea Rusiei.

De ce nu s'a obținut mai din vreme ratificarea *tuturor* semnăturilor convenției din 1920, cu privire la Basarabia, dacă nu ne-am interesat, la momente oportune, de recunoașterea Rusiei?

Ar fi fost firească ratificarea aceasta *rapidă* de vreme ce ni-se impusese atitudinea „politice de sarmă ghimpată” în jurul Rusiei bolșevice. Căci din două lucruri necesare aveam dreptul la unul; sau recunoașterea *internațională* desăvârșită prin ratificări din partea celor patru mari puteri semnatare: Anglia, Franța, Italia și Japonia sau recunoașterea *rusească* a Unirii Basarabiei.

Se va conveni, fără prea multă argumentare, că politica noastră externă și activitatea diplomatică desfășurată până astăzi a obținut prea puțin: nici una, nici alta. Căci valoarea *internațională* a convenției din 1920 mai are nevoie de ratificarea Japoniei și Italiei, după cea dată de Anglia și Franța, iar guvernul Mussolini și opinia italiană par astăzi în epoca de rusofilie.

Desigur, știm ce însemnează un tratat pentru Ruși: istoria trecutului ca și evenimentele foarte recente ne dovedesc că nu există angajamente internaționale pentru bolșevici precum n'au existat nici pentru țariști. Din acest punct de vedere au avut perfectă dreptate cei cari au preferat con-

științarea internațională a Unirii Basarabiei în locul recunoașterii rusești.

Cu o asemenea consfințire *desăvârșită*, având valoarea unui axiom pentru conștiința mondială, și cu garanția puterilor noastre proprii — în ordinea morală și materială, — *granița Basarabiei va avea maximum de siguranță posibilă*.

Dar ne-am întins prea mult cu asemenea observațiuni.

Concluzia: alții, mai slabi ori mai încurcați, au dovedit mai multă agerime în realizările politice externe;

— noi, pe temeiul unei situații avantajoase sau prea încrezuți în experiența guvernamentală a conducătorilor noștri, ne-am lăsat purtați de cursul evenimentelor.

Puterea inerției este un îndrumător admirabil în situațiuni normale, dar în împrejurări noi, revoluționare chiar, cum sunt acelea actuale din Europa de după război, e nevoie de inițiativă, de vederi precise asupra viitorului și de spirit inovator în cadrul reorganizării vieții internaționale.

N. Dașcovici.

CONFERINȚA ROMÂNNO-RUSĂ DELA VIENA

După conferința dela Genova și prelungirea ei pe pământul Elveției, cea mai importantă conferință a Rusiei cu un Stat european a fost conferința dela Viena. Dela cele două conferințe și până la cea româno-rusă, au survenit adânci schimbări în raporturile dintre Rusia și Europa prin recunoașterea ei din partea câtorva state europene. Aceste schimbări au influențat mult pe delegații ruși la luarea hotărârilor dela Viena.

S'a spus că conferința a fost propusă de guvernul rus în întâlnirile dintre comisiunile rusă și română care au avut loc la Tiraspol și pe pământul Basarabiei. În urma acestei înțelegeri delegațiile celor două țări au descins pe pământul Austriei, la Viena, și la 24 Martie s'a putut face prima întâlnire între secretari.

A doua zi a avut loc o întrevedere fără caracter oficial între d-nii Krestinski și Langa-Rășcanu, șefii delegațiilor. Chiar dela această primă întrevedere a putut transpira în presă știrea că cele două țări, nu vor putea ajunge la înțelegere. Delegația română însă a persistat.

La 27 a fost deschisă conferința în palatul Dietei, când a prezidat ministrul austriac d-l Grünberger, invitat de ambele delegațiuni să facă deschiderea solemnă. I-au răspuns capii delegațiilor. La 28 d-l Langa-Rășcanu a făcut o declarație scurtă prin care se expunea punctul de vedere al României, după care delegatul rus a făcut declarația de fond a Rusiei. La 31 a dat răspunsul fundamental d-l Langa-Rășcanu, răspuns care constituie doctrina română cu privire la Basarabia. Din nou a luat cuvântul la 2 Aprilie d-l Krestinski răspunzând acestei declarații, în urma căreia, după o scurtă pauză, d-l Langa-Rășcanu a vorbit ul-

timul. Ambele delegații văzându-se în neputință de a mai continua discuțiunile din cauza desacordului de vederi, au declarat lucrările conferinței închise și s'au despărțit.

Acestea sunt faptele în ordinea lor cronologică; să vedem înțelesul lor politic.

Observația din ultimul răspuns al d-lui Langa-Rășcanu că „delegația română n'a vrut să intre în polemică, *ce poate să fie prelungită la infinit*” se potrivește de minune și pentru o cronică externă de revistă ca și pentru orice altfel de formă de discuțiune a acestei probleme. Într'adevăr: de unde se poate începe și unde se poate termina cu polemica în jurul așa zisei „chestiuni basarabene.” „De partea României au stat la conferință dreptul istoric și autodeterminarea populațiunei basarabene, iar Rusia a sărit de partea plebiscitului. Dacă, pe când România își caută baza în trecutul depărtat ca și în cel mai apropiat, Rusia speculează eventualități viitoare, care, în orice împrejurări și în orice loc, fac posibilă răzbunarea oricărei ordine prestabilite.

Căci la fel cu Alexandru II-lea, la fel cu politica oricărui țar din trecutul Rusiei, Sovietele înlătură brusc dreptul istoric. D-l Krestinski a declarat acest principiu rusesc de mai multe ori și în mai multe feluri. În prima sa declarație a spus fățiș:

„Guvernul sovietic poate ținea seama de dreptul de autodeterminare (?) popoarelor și *nici decum de oareși care drepturi istorice*.” Iar mai departe: „Guvernul uniunii republicelor sovietice nu stă pe punctul de vedere al guvernului țarist *privitor la drepturile istorice moștenite*.” În sfârșit în ultimul său răspuns delegatul rus a ținut din nou să precizeze concepția rusă de nesocotire a drepturilor istorice: „Argumentațiile istorice nu pot

avea vre-o înrăurire pentru rezolvarea acestei chestiuni.”

E ușor de înțeles că cu o astfel de concepție țaristă, vrednică de evul mediu, delegatul rus a putut afirma această falsificare a adevărului de toate zilele: „Basarabia n'a aparținut *niciodată* României”, „România s'a format abia câte-va decenii mai târziu” — după răpirea Basarabiei. Și aici se dovedește cum Rusia confundă intenționat statul istoric român secular, — tot atât de secular ca și principatele rusești contopite mult mai târziu sub autoritatea Kievului și a Moscovei, — cu statul modern constituțional, de formă juridică contemporană. Căci după părerea sovietelor, orice stat care și-a dat o constituție modernă de-abea în veacul al XIX-lea, n'a existat înaintea acelei date. Deci a urma argumentarea bolșevică pe această cale, ar fi o lipsă de auto-respect. Să lăsăm printr-urmare știința rusă pe seama nouilor mistificatori dela Moscova.

Bazat pe această argumentare delegatul rus ne-a informat la Viena că guvernul bolșevic privește „Basarabia ca pe o parte din teritoriul bolșevic” și că votul dat de Sfatul Țării n'are valoare pentru că a fost dat de reprezentanți ai *diferitelor organizații mai cu seamă burgheze*.”

Așa dar Rusia care nu admite drepturi istorice dar admite autodeterminare, nu admite cu drept de vot la autodeterminare clasele care nu sunt proletare, ceea ce ar însemna că orice astfel de act este ținut în suspensie până când se vor forma exclusive elemente neburgheze și care vor trebui să facă *tabula rasa* cu hotărârile luate mai înainte de ridicarea lor în istorie. Este posibil de urmat pe această cale?

Se înțelege dela sine că odată alinată pe panta tuturor operațiilor posibile, delegația română n'a mai avut ce lucra cu cea rusă. În cele două răspunsuri pe care i le-a dat d-l Langa-Rășcanu, d-sa a ținut o notă obiectivă, calmă și sigură, așa cum se întâmplă ori decâte ori se apără adevărul. Răspunsurile d-lui Rășcanu la cele două întâmpinări rusești va avea darul ca din confruntarea lor să-și facă o părere justă oricare spectator imparțial. Dealtfel presa elvețiană, cea franceză cea austriacă a dovedit chiar în decursul tratativelor că în Europa lumina este deplină asupra Basarabiei.

Redacția „S. d. m.”

Dela un timp gazetele și revistele din capitală — unde literații sunt semănați mai des decât peaiurea — se plâng de: lipsa de orientare critică în literatură, de voluntarism critic exclusivist, de anarhie; și de alte păcate ale criticilor din vremile noastre. Sufere astfel publicul necălăuzit; suferă literatul nedreptățit; din umbră (fără să se plângă) suferă uneori și editorul. Protestul surd, acru al tuturor a găsit astfel expresie în plângeri de gazete și reviste, unde, de sigur, vre-un nedreptățit a spus vorbe vrednice de atenție.

Adevărul este că noi nu am avut **niciodată** o critică cultivată: cu pasiune; cu voința de-a nu perde nimic din vedere și de-a lămurii lumii toate raporturile în care o operă de artă sau de literatură poate fi așezată; cu privirea caldă numai pentru operă și absolut rece pentru autor; cu amorul propriu de-a concepe pentru veacuri, nu numai pentru actualitate. De aceea bogatul T. Maiorescu a formulat fragmentar și are depe acum nevoie de — interpretări; de aceea săracul C. Gherea a fost pătinitor și termurit în formule mult mai contrazicătoare decât le socotia el pe ale lui T. Maiorescu; de aceea nici multilateralitatea lui N. Iorga nu a liniștit lumea; de aceea, nesimțindu-se stăpânită energic, perpetuu de critica veche, azi resfrântă în fragmente și note, lumea-și cere iarăși un maestru, **duca e maestro**.

Dar nici să uităm nu se cuvine că din Maiorescu, Gherea, Iorga și încunjurătorii lor sau descendenții lor, au **rămas** și mai rămân moduri de judecată care se adună și dau, totuși, o orientare: Publicul nu-i tocmai atât de neliniștit precum par a fi unii autori despre cari... nu se vorbește atât cât le-ar fi spre plac.

Așa este, firește, la Sudul Carpaților.

La Nordul Carpaților, aici, unde **Societatea de mâine** încearcă să adauge o contribuție nouă la clădirea unificării culturale, aici este altfel. Pe aici T. Maiorescu a fost combătut energic și cu nedreptate; și abia acum începe a pătrunde în întregime. Socialismul lui C. Gherea, pe aici, nu a fost despărțit de principiile lui literare; și astfel nici el nu a fost primit cu

atenția ce, totuși, o merită; răspunzând dorurilor epocii, care era naționalistă. Sămănătorismul lui N. Iorga a fost întâia manifestare cald îmbrățișată și aici. Și de aceea, în Ardeal, literatură și astăzi se discută mai ales în acea lumină pe care **Sămănătorul** și **Luceafărul** au reprezentat-o, nu criticii mai vechi decât aceste reviste. Aici, la Nordul Carpaților, critica în stare să se despartă de particularul național, pentru a deveni pur artistică, nu are încă aderenți. De aceea **Gândirea** dela Cluj s'a mutat la București, făcând din acest fapt un simbol al stării pe loc de-aici și al vivacității primitoare de acolo. Aici nevoia de orientare într'adevăr este mult mai mare.

Societatea de mâine ar dori să colaboreze la satisfacerea numitei nevoi. Vină-i orice critică, din orice școală românească, numai sinceră, miezoasă și afectivă să fie, ea va găsi loc în coloanele **mâine** lui care se va alcătui din tot ce a fost **bun eri** și ce **astăzi** este bun încă.

Dar, pentru a înlătura uneori interpretarea critică, un filosof a socotit de dorit ca **autorii înșiși să atragă atenția asupra — operei lor**, mai clar: asupra operei **ultime**, deoarece ar fi o indiscreție să cerem mai mult.

Acest fel de **autocritice** îl prac-

tica, de pildă, revista **Die Zukunft**; și avea astfel o rubrică foarte folositoare. Sătul de interpretori, un filosof a socotit necesar ori potrivit ca filosofii moderni ai unei țări culte să-și expună înșiși, pe scurt, filosofia lor; și cele două volume sunt rodnice, interesante.

Pentru ce autorului român de **valoare** i-ar sta rău să atragă atenția asupra operei sale, în ajun să apară, spunându-ne (nouă, de ex., în **Societatea de mâine**): „In volumul meu am voit să fixez pentru contemporani și posteritate tipul **X**, curentul **X**¹, fenomenul psihic **X**² etc. etc.”

Autocriticele de acest fel ar fi mărturisiri documentare pentru criticul pânditor ori amical; ar fi căutate în viitor mai mult decât cele scrise fără reflecșiul direct din laboratorul producător; ar rectifica în forme discrete tăcerea vinovată sau sgomotul nepriincios al publicisticii de care lumea s'a plâns. Dar pentru Nordul Carpaților ar fi o binefacere: Ele ar însemna un contact dorit cu lumea lui, pe care literații români trebuie să o cheme să o târască cu toate mijloacele în mișcarea literară generală.

Cine va avea — nu lipsa de sfială, nu îndrăzneala, ci talentul de-a ne scrie întâia autocritică menit să fie model urmat de ale altora?!

G. Bogdan-Dulcă.

TEATRUL CA FACTOR AL PROGRESULUI SOCIAL

Socotesc dela început ca inutil să fac aci teoria documentară a covârșitorului rol pe care arta dramatică îl are în progresul social al omenirii.

Dacă am ținut să închin câteva vorbe importanței acestui factor de progres, e datorită mai mult considerațiilor locale ardelenesti, și manifestărilor sociale cari ilustrează viața noastră culturală de aici. După uriașele prefaceri ale lumii, trebuia să urmeze în chip firesc o undă puternică de primeniri abstracte, cari să îndrume sufletul colectiv al oamenilor în vadul paralel cu alvia schimbărilor materiale. În speță, noi Ardelenii, în timpul veacurilor de oprimare sub teascu neîndupdecat al apăsărilor vrăjmașe, am fost lipsiți de libertatea de a ne sluji în lupta pentru civilizație și progres, de toate armele cari stau la dispoziția omenirii. Reduși la primitive încercări cu timbru mai mult **național** decât **artistic**, teatrele noastre improvizate de înaintea Unirei erau cimenturi trainice de înfrățire și solidaritate de rasă, dar nu constitui-

au acel factor de progres social, pe care teatrul trebuie să-l îndeplinească, civilizând și modelând suflete.

Opera, a venit să legene ostenitele suflete ale taberii de luptători pentru pâine și pentru mai bine, — în melodiile dureros de dulci ale cap d'operelor muzicale, să sguduie și să înalte măruntă existență omenească până la sbuciumul nemuritorilor îndrumători ai frumosului... Incet, incet, sgura așezată pe suflete de cruzimea unor vremuri barbare a început să fie retușată, omul pietrificat în lupta cu mizeriile vieții s'a înmuiat pe nesimțite, lăsându-se modificat, cizelat și înălțat în minunatele forme ale frumosului artistic.

Teatrul și-a făcut deci datoria și s'a confirmat pe deplin în postura de factor al progresului social și la noi, ca și în alte locuri. Convinși că de aci înainte va fi același stălp puternic al civilizației, vom căuta să spicuim săptămână de săptămână repertoarele, ridicând cortina și în fața cititorilor.

Tiberiu Vornic.

A L E A I A C T A E S T . . .

C H E S T I U N E A U N I R I I B A S A R A B I E I

La Viena, după un scurt schimb de vederi între delegații României și ai Rusiei, tratativele menite a aduce cu sine reluarea legăturilor dintre cele două țări vecine, s'au rupt, lăsând în urmă o situație destul de penibilă pentru amândouă. Reprezentanții sovietelor și-au arătat punctul lor de vedere în cuvintele că „România deține Basarabia în puterea sa împotriva voinței majorității Basarabenilor”, și că în consecință asupra soartei acesteia trebuie să hotărască mai întâi un plebiscit anume.

Trebuie să recunoaștem cu profundă grațitudine că Rușii au fost de astădată foarte generoși, ei n'au ridicat chestiunea plebiscitului și pentru Transilvania și Bucovina, că s'au mărginit numai la Basarabia, a cărei voință colectivă totuși nu s'a manifestat numai o singură dată, ca în Ardeal și Bucovina, la 28 Noiembrie și la 1 Decembrie 1918, ci de sease ori: la 22 Octombrie, la 21 Noiembrie, la 2 Decembrie 1917 și la 21 Ianuarie, 27 Martie și 27 Noiembrie 1918.

În adevăr, nu ne-am fi mirat deloc dacă Rușii ar fi ridicat chestiunea plebiscitului și în ce privește Transilvania, care nu fusese niciodată înainte de 918 a României, — care nu are decât aproximativ 60% Români — în vreme ce Basarabia are peste 70%, — care are în cuprinsul ei teritorii compacte locuite de neromâni, în vreme ce în Basarabia Rușii nu există decât prin orașe, și și acolo puțin, — și a cărei unire fusese declarată la 1 Decembrie 918, la Alba Iulia, numai de elementul românesc, în vreme ce în Basarabia autonomia și independența completă de Rusia au fost decretate de către toate naționalitățile.

Să fim deci adânc recunoscători dlui Crestinschi și „tovarășilor” dânsului că a binevoit a ne recunoaște prin tăcere unirea noastră cu România, — dar să examinăm puțin mai deaproape și chestiunea unirii Basarabiei, căutând a aduce înainte și unele elemente cari cred că delegaților noștri le-au scăpat.

Ca unul care am avut fericirea să cunosc Basarabia încă la 916, pe vremea țarului Nicolae al II-lea, și să fiu martor ocular al tuturor evenimentelor mari cari au avut loc aici din prima săptămână a Revoluției rusești din 1917 și până după unirea definitivă a Basarabiei cu toate provinciile românești, cred că contrabuțiile mele la cunoașterea istoriei unirii Basarabiei nu vor fi fără de un oarecare folos.

Cel dintâiu basarabeian pe care l-am cunoscut în Octombrie 1916, la Iași, a fost neuitatul Simion Murafa, care era ofiter în armata rusească și venia din Bucovina, fiind în trecere spre Transilvania, în a cărei recucerire credea din tot sufletul. „Voi — ne zicea Murafa, mie și dlui O. Goga — voi veți scăpa cu siguranță de jugul unguresc, dar noi suntem condamnați să mai rămânem încă sub cel rusc, până când România, mărită ca voi, ne va putea scăpa din ghiarele ursului. Voiu lupta din toată inima pentru liberarea voastră, care este numai preludivul liberării Basarabiei noastre”!

Și Murafa nu era un singuratic; el era cel care dădea glas conștiinței basarabene, care, oricât de întunecată ar fi fost, niciodată nu s'a confundat cu cea rusească.

La câteva săptămâni, în Decembrie 916, eram la Chișinău. Din gura dlui P. Halippa — alt glas al moldovenimei — am auzit aspre cuvinte împotriva României care a uitat Basarabia și am înțeles limpede că Basarabia, cu toate aparențele contrare, așteaptă ceasul cel mare al revenirii la trupul românesc. Aceeași convingere mi-o arăta în cuvinte cari mi-au mers la inimă, inginerul P. Hodorogea, care a plătit, ca și Murafa, cu mucenie credința sa, — și tot astfel mi-a vorbit și dl P. Grosu, care este și astăzi în viață.

Ideea unirii, — o idee atât de firească! — era, deci în sufletele conducătorilor Basarabiei țariste cel puțin tot așa de vie, precum este astăzi ideea imperialistă în sufletele conducătorilor Sovietelor.

*

După izbucnirea revoluției, ideea unirii cu România apărea la fiecare moment în inimele și pe buzele conducătorilor basarabeni. Astfel, ca să aduc numai câteva cazuri: la 24 Martie st. v. în adunarea studenților și ofițerilor moldoveni, ținută la Odesa, maiorul Caseli, răspunzând delegaților Comitetului național moldovenesc din Basarabia, cari le pusese înaintea programul lor, al cărui prim punct era: autonomia Basarabiei, a zis: ceeace ne propuneți d'voastră, constituie minimul pretensiunilor noastre. Căci după drept noi trebuie să cerem realipirea la trupul dela care am fost rupți. Declarația dlui Caseli, astăzi prefect al județului Bălți, a fost aplaudată de toți cei prezenți.

La câteva zile după aceasta au venit la Chișinău delegații studenților moldoveni din Chiev, pentru a lua contact cu mișcarea politică din Capitala Basarabiei. Ei aduceau cu sine

și un program care prevedea unirea Basarabiei cu România. La piept purtau cocarde cu treicolorul românesc. A trebuit o stăruință deosebită până ce tinerii au putut fi convinși ca, din motive de tactică, să renunțe deocamdată la afișarea programatică a acestei idei și să se mulțumească pentru început numai cu autonomia.

Când, la 7 Ianuarie 1917 a trecut prin Chișinău primul escadron de voluntari ardeleni, cari veniau din Siberia pe frontul românesc, Moldovenii i-au întâmpinat în gară ca pe niște camarazi de luptă pentru aceeași cauză. Prin neuitatul Murafa care era din întâmplare acolo, li-au oferit un admirabil steag românesc. Cu acel prilej Murafa rosti un discurs semnificativ care lămurește atât de bine sentimentele din acel timp ale moldovenilor.

Murafa zicea:

„Fraților ardeleni. De ani de zile rătăciți prin cuprinsurile fără de hotare ale Rusiei, fără odihnă și fără noroc. Astăzi voi ați trecut Nistrul. Să știți că acum nu mai sunteți pe pământ străin, ci sunteți între frați de ai voștri. Nu ne-ați cunoscut: ne-ați crezut morți. Ei bine, noi numai am dormit, de-acum ne-am desțeptat și noi la viața națională, de-acum voim să fim și noi o parte conștientă a neamului românesc.

Trecerea voastră prin Basarabia nu ne-a putut lăsa reci. Am alergat cu toții să vă vedem, să vă îmbrățișăm și să-ne unim pentru totdeauna sufletele.

Ca să vă aduceți viața voastră întreagă aminte de ziua aceasta a înfrățirii noastre, vă dăm un semn de amintire.

Prin mine, Moldovenii aduc acest steag treicolor: simbolul unității noastre naționale. Pe el erau să fie scrise cuvintele: „Libertate sau moarte”! Primiți-l cu dragostea cu care vi-l dăm, și-l duceți cu bine peste Prut, peste Milcov, peste Olt, peste Murăș și peste Crișuri. Fluturați-l triumfător peste întreagă întinderea românească și implântați-l apoi în numele nostru pe turnul cetății dela Alba Iulia. Duceți-vă la biruință, sau muriți cu toții pentru idealul care vă însuflețește!”

Tot cu acel prilej „Societatea culturală a Moldovenilor din Basarabia” oferia Ardelenilor, prin dl Vladimir Herța, o minunată icoană a Mântuitorului, cu dorința expresă de a o depune în numele Basarabiei, în catedrala mitropolitană din Sibiul ocupat pe atunci de Germani.

În întreg decursul primăverii și verii anului 917 ideea unirii cu Ro-

1) Vezi ziarul „România” din Iași, 12 Iunie 917.

mânia a fost ridicată, când într-o formă, când într-alta, în discuțiile ședințelor comitetului Partidului național, și numai motive de ordin tehnic au împiedecat începerea unei propagande deschise în această direcție.

Când la 22 Octomvrie 1917, adunarea celor 500 de delegați ai ostașilor moldoveni de pe toate fronturile și din toate garnizoanele, a proclamat autonomia Basarabiei, acest act s'a îndeplinit între accentele imnului național *Deșteaptă-te Române*, cântat de corul învățătorilor moldoveni, în sufletele cărora cultura românească răspândită prin cursuri sistematice de câteva luni de zile, trezise și întărise conștiința națională. „Ceeace a simțit fiecare moldovan în clipa aceea, — zice un cronicar moldovean al vremii — aceasta poate să spuie numai cel care a fost acolo. Corul fiind rugat de adunare, a trebuit să cânte de mai multeori aceasta și alte cântări românești înălțătoare, pecari mulțimea le ascultând ca la rugăciune. Iar când înceta cântătorii, lumea își arăta simțirile sale prin totfelul de semne de bucurie⁽¹⁾).

Emoționant a fost momentul când, tocmai în clipa cea mai înălțătoare a congresului, și-au făcut intrarea în sală delegații unui nou escadron de voluntari, cari se aflau tocmai în trecere prin Chișinău. Zice cronicarul moldovean al acelor clipe neuitate: „Dar această mare bucurie a moldovenilor își ajunge culmea, când în adunare intră trimesii unei cete de români ardeleni, cari fiind sloboziți din prisoarea rusească, treceau acum pela Chișinău spre frontul românesc la războiu cu dușmanii noștri.

Câtva timp după intrarea lor nu se auzia nimica. Totul era un strigăt și o fericire⁽²⁾. Apoi corul învățătorilor cântă iarăși „Deșteaptă-te Române“ după care apoi un ofițer ardelean ține o cuvântare, la care a răspuns moldovanul A. Crihan, astăzi deputat, spunând printre altele: „Fraților ardeleni, vitregă ne e soarta neamului nostru. Viața ni-a fost totdeauna chin, în curgerea de mai multe veacuri. Noi cu toții ducem jugul străinului pe pământul sfânt al neamului, în belșug adăpat de sângele strămoșilor noștri. Până ieri au dominat triumfător veneticii, iar noi în casa noastră am fost robi... Hotărârea voastră, fraților, de a vă uni să mergeți cu toții la lupte crâncene, în schimb de viață orișicum tihnită și sigură de plen (prizonier), pentru neam și țară, e strașnică pentru vrășmașii voștri, dar măreață pentru noi, și ea totdeauna ni-a fi ca pildă nouă în apărarea drepturilor noastre⁽³⁾).

De altfel, atmosfera în care s'a

declarat la 22 Octomvrie 1917, autonomia Basarabiei a fost de un românism integral mai mareț chiar decât acela care a prezidat la unirea Transilvaniei și a Bucovinei. Sutele de delegați moldoveni simțiau ideea națională prin instinct, mai mult decât cei mai luminați Români. Dovada despre aceasta avem în acel țaran moldovean de peste Nistru, *Toma Jalbă*, care, în momentul când s'a declarat autonomia Basarabiei s'a ridicat și a spus următoarele cuvinte, pe cari e bine să le repetăm ca să le cunoască și d-l Crestinschi și prietenii lui: „Și așa, fraților, din cuvintele D-voastră, eu văd că toți aici v'ați hotărât să vă luați ceea ce vi-se cuvine — drepturi și autonomie. Fiii neamului moldovenesc au sărit ca șoimii de prin munți să scape scumpa noastră Basarabie din mâna vrășmașilor, precum scoate ciohanul oaia din gura lupului.

Dae eu acum vă întreb pe D-voastră fraților: Frații noștri și neamurile noastre, cari suntem moldoveni dintr'un sânge; cui ne lăsați pe noi moldovenii, cari suntem rupți din coasta Basarabiei și trăim pe celelalt mal al Nistrului. Noi rămânem ca șoarecii în dinții motocului.

Frații noștri, nu ne lăsați, nu ne uitați! Iar dacă ne veți uita, noi vom săpa malul Nistrului și vom îndrepta apa pe dincolo de pământul nostru, căci mai bine să-și schimbe râul mersul, decât să rămânem noi moldovenii rupți unii de alții⁽⁴⁾).

Cine nu vede în aceste clasice cuvinte ideea unirii tuturor Românilor, exprimată în acea magistrală primitivitate țărănească, care valorează mai mult decât orice act diplomatic scris la masa verde?

Acesta era sufletul basarabean încă cu șase luni înainte de ce „Sfatul Țării“ ar fi proclamat formal unirea Basarabiei.

În fața acestor dovezi, nici un om sincer nu poate să afirme că majoritatea locuitorilor Basarabiei ar fi fost contra unirii cu România.

Dar să mergem mai departe!

Când, la 21 Noemvrie 1917, s'a deschis Sfatul Țării, cu deputați cari reprezentau toate naționalitățile Basarabiei, el s'a deschis în aceleași accentu ale imnului redeșteptării noastre. Din sute de piepturi a răsunat chemarea sfântă de:

*Români din patru unghiuri,
Acum ori nici odată,
Uniți-vă în cuget,
Uniți-vă 'n simțiri!*

Peste pieptul președintelui Sfatului Țării, o doamnă deputată a pus, în aplausele tuturor bunilor fii ai acestei țărișoare, o minunată panglică în treicolorul României, iar când dela tri-

buna Sfatului Țării un reprezentant al Ardealului vorbea fraților săi moldoveni despre Alba-Iulia „unde va trebui să se înalte biruitor steagul treicolor al întregului nostru neam“, toți deputații moldoveni s'au sculat în picioare și au manifestat timp îndelungat pentru ideea pe care ardeleanul pribeag ținea să o afirme în fața tuturor reprezentanților Basarabiei. Din nenumărate guri se auziau strigăte de „*Trăiască neamul românesc, Trăiască România Mare!*“⁽¹⁾

„Momentul când și-a spus credința în biruința dreptății — zice regretatul profesor și scriitor bucovinean G. Tofan — este înălțător: sala e cuprinsă de un entuziasm de nedescris. Se fac sgomotoase manifestații pentru Ardeal și pentru provinciile subjugate. Din toate colțurile țării se ridică strigăte de „*Trăiască Ardealul slobod*“⁽²⁾. Iar cronicarul basarabeian dela gazeta „*Cuvânt moldovenesc*“ scrie: „O clipă neuitată va fi și aceea, când moldovenii au spus sus și tare că sunt frați cu Românii de peste brazdă. Redactorul gazetei „*Ardealul*“ a rostit o cuvântare în care a arătat suferințele Transilvaniei. Felicitându-i pe Românii din Basarabia, că au ajuns stăpâni pe țara lor, ei și-a arătat nădejdea, că și Românii din Transilvania vor ajunge stăpâni pe moșia lor, care este leagănul întregului neam românesc, din care ne tragem și noi. Aceste cuvinte au fost acoperite cu bătăi strașnice de palme și strigări de: *Trăiască frații români, Trăiască Transilvania slobodă!*“⁽³⁾.

Semnificativă a fost cuvântarea deputatului *I. Buzdugan*, care a fost ales apoi secretar al Sfatului Țării. D-l Buzdugan a spus printre altele: „De acum înainte să fim stăpâni pe viața și pe soarta noastră. Fraților noștri de peste Nistru și celor de peste Carpați, să le ajute Dumnezeu să-și vadă și ei visul izbândit și autonomia îndeplinită, cum ni-o vedem noi astăzi pe a noastră⁽⁴⁾).

Un alt deputat moldovean a rostit o cuvântare frumoasă, în care a spus în cuvinte înduioșătoare că moldovenii, cari de acum sunt slobozi, nu vor uita niciodată că leagănul lor e Ardealul și că ei au datoria să se intereseze de el și să-l ajute. Și până acum ei l-au ajutat. În marile lupte dela Mărășești au luptat umăr la umăr Moldovenii, Bucovinenii, Ardelenii. Muntenii și Macedonenii. Moldovenii nu se vor da îndărăt nici de aici încolo dela lupta pentru frații lor⁽⁵⁾.

* * *

1) Vezi gazeta „*Ardealul*“, Chișinău, 1917, 29 Noemvrie, pag. 5 și broșura „*Sărbătoarea Basarabiei*“ 1917, pag. 88. Ultimele cuvinte nu s'au tipărit nici în gazeta, nici în broșură, din motive de tehnică⁽¹⁾

2) Vezi broșura pag. 118.

3) *Cuvânt moldovenesc*, Chișinău, 1917, 25 Noemvrie, Nr. 106, pag. 2.

4) „*Ardealul*“, Chișinău, 29 Noemvrie 1917,

5) Id. ib. pag. 6, col. 2

1) Gazeta „*Soldatul moldovan*“ 1917, Nr. 12, pag. 8.

2) Id. ib. pag. 8.

3) Id. ib. pag. 4.

4) *Soldatul moldovan*, 26 Octomvrie 1917, Nr. 7, pag. 8.

Cât de mare progres făcea în Basarabia zilnic, ideea unirii tuturor Românilor, despre aceasta ne dă o dovadă mai eclatantă decât orice altceva congresul Moldovenilor de peste Nistru ținut la 17 Decembrie st. v. la Tiraspol. Cu acest prilej Românii de acolo au îmbrățișat din propria lor inițiativă, programul național din Basarabia și au vrut să declare totodată unirea lor cu „Moldova”. La această dorință s’au opus delegații basarabeni, la al căror sfat s’a hotărât ca pentru deciderea acestei mari întrebări să se convoace un congres anual, cu delegați din fiecare sat moldovenesc. Dacă n’ar fi urmat la câteva zile după aceasta ocuparea Basarabiei și a malului stâng al Nistrului de către bolșevici, al doilea congres al moldovenilor transnistreni ar fi proclamat cu siguranță unirea lor cu „Moldova”, ceea-ce ar fi însemnat de sigur un moment de o gravitate deosebită în istoria întregii chestiuni a unirii românești.

Dar și fără îndeplinirea acestui punct din program, este evident că în Basarabia ideea unirii nu numai cu Moldova dela care fusese ruptă, ci cu întreg Românismul până la Tisa, era cu totul vie și generală în toate straturile societății, așa că numai momentul propice pentru proclamarea ei lipsia încă. În însuși sfatul țării era pe cale să se formeze o fracțiune unionistă, în frunte cu I. Pelivan, ministru de externe al Basarabiei sub firma de R. M., care pentru cei neinițiați înseamnă „Republica moldovenească” iar pentru cei inițiați însemna „România Mare” D. Pelivan adunase în jurul său o pleiadă de tineri, hotărâți pentru o acțiune deschisă, la care însă în urma stăruințelor refugiaților români, au renunțat din motive de tactică. În schimb studențimea basarabeană s’a grupat cu entuziasm și pe față în jurul primei gazete cotidiene românești apărută la 24 Ianuarie 1918 cu programul care cuprindea nu numai unirea Basarabiei, ci și unirea politică a tuturor Românilor. Patru studenți fură delegați de comitetul central al studenților basarabeni să intre în comitetul de redacție al acelei gazete (România Nouă) și ei dădură în numele întregii tinerimi basarabene, încă cu mai bine de două luni înainte de unire un manifest, în care se declarau pentru România mare dela Nistru până la Carpați. „Blastămat să fie cel ce ne va împedea în lupta noastră, decât care nu poate fi alta mai sfântă. Să știe toți dușmanii neamului nostru, fie ei străini, fie din mijlocul nostru, că noi, tinerimea română din Basarabia, nu ne vom da îndărăt dela nici o piedecă, ce ne va sta în calea îndeplinirii sfintei cauze a unirii tuturor Românilor”. În ziua de 24 Ianuarie, când statul

țării proclamă independența Basarabiei, gruparea dela România nouă espedie „Maiestății Sale Regelui Ferdinand I. al tuturor Românilor” — deci și al moldovenilor republicani pentru moment — o telegramă omagială, arătându-și ferma credință, că în curând ne va fi dat să serbăm ziua unirii tuturor Românilor într-o Românie nouă sub povățuirea înțeleaptă a Maiestății Voastre”.

În aceeași zi Românii din Basarabia au înmănat, prin dl V. Tanțu un frumos pergament artiștilor dela Teatrele Naționale din Iași, București și Craiova, cari dăduseră în zilele de 24 și 25 Ianuarie la Chișinău cele dintâi două reprezentații ale lor. Pergamentul cuprindea o adresă în care se zice, între altele: „Pentru noi Prutul astăzi nu mai este hotar și peste Nistru nu mai duce nici o punte, decât doar pentru a trece la cei un milion de frați de acolo cari s’au trezit și ei la o viață națională”. Adresa se încheie cu cuvintele: „Să trăiască întreg neamul românesc unit!”

Tot în aceeași zi, când se proclamă independența republicii moldovenești la recepția oficială în fața dlui general Broșteanu, președintele sfatului țării d. I. Inculeț a spus: „Noi, Moldovenii, suntem de acelaș sânge cu Românii și am fost acelaș trup cu ei. Este lucru firesc ca cu toții să fim uniți la un loc și eu înțeleg bine că așa o să și fie la urmă. Dar deocamdată, lucrurile încă nu sunt destul deprețate; și mai avem puțină răbdare”. De asemenea a declarat vicepreședintele Sfatului Țării, d. P. N. Halipa, care a spus că toți intelectuali moldoveni doresc din inimă unirea cât mai grabnică cu România. Pentru aceasta au luptat ei și până acum, și nu se vor să dea îndărăt dela nici o piedecă ce le va sta în calea înfăptuirii României Mari a tuturor Românilor”. Asemenea declarații categorice au făcut delegații profesorilor și învățătorilor, ai studenților și ai elevilor de liceu, ai femeilor moldovence și societăților culturale, strigând cu toții: trăiască unirea.

Scriind despre recepția din chestiune, cronicarul dela „România Nouă”, zicea: recepția aceasta a fost un prilej de însuflețire unic în felul său, poate că în întreaga istorie a neamului nostru. Lumea era în culmea fericirii, vedeai doar cum visurile înaintașilor noștri și chiar ale noastre, prind trup. De acum neamul nostru și-a început și în mod concret opera lui de întregire. Cu toții avem nădejdea că vom apuca zilele, când țara noastră se va întinde dela Nistru până la Tisa. Este un lucru simp-tomatic că toate cuvântările cari s’au ținut cu acest prilej, au vorbit despre unirea neamului și despre ideea latinității. Desigur că aceste două idei

nu se vor putea stinge de azi încolo în sufletele Românilor de aici și de pretutindeni¹⁾.

Nu mai este, cred, nevoie, să înmulțesc dovezile pentru a proba că în sufletul moldovenilor ideea unirii era vie și activă, și încă nu numai în sensul de unire cu România, ci de unire cu Românii de pretutindeni. Timp de un an de zile înainte de proclamarea formală a Unirii, această unire s’a făcut clipă de clipă prin puterea elementară a naturii lucrurilor și prin influența binefăcătoare a culturii naționale. N’a trebuit de nicăiri nici un fel de silă, cum nu trebuie silă primăvara, ca să răsără florile și să înverzească livezile... În ziua de 27 Martie 1918 s’a îndeplinit o simplă formalitate a unei stări faptice. Oamenii cari realizaseră, ca prin minune, autonomia, republica și independența mai puteau fi opriți de vre-o forță lumească dela încoronarea operei lor prin unirea definitivă cu întregul Românii? Dar mai iată totuș, câteva probe, menite a înlătura orice îndoială cu privire la unanimitatea sufletului moldovenesc în fața chestiunii unirii.

Când la 1 Martie 1918 reprezentanții Republicii moldovenești, au fost sărbătoriți de către Academia Română, primul ministru basarabean d. dr. D. Ciuhuneanu, spunea printre altele: „Dacă astăzi suntem gata în viitor de unire cu neamul de peste Prut și din Transilvania, aceasta o datorim țărânului român din Basarabia”.

Deci, nu numai intelectualii, ci, în primul rând țărânii erau cei cari înțelegeau însemnătatea și necesitatea unirii.

În preziua votării unirii, la 26 Martie, arhimandritul Gurie, actualul arhiepiscop al Basarabiei, spunea în „Sfatul Țării”: „A sosit momentul, când trebuie să se hotărască soarta noastră. Și nu ne va fi grea această hotărâre, nouă, cari am lucrat deja pentru unire. Știm cu toții că la sânul mamei e cald și moale... Dea Dumnezeu ca unirea votată de noi să aducă în curând și unirea sorei noastre Transilvania; să întemeiem cu toții o Românie mare și frumoasă”.

Tot în acea ședință spunea țărânul Ion Codreanu, astăzi deputat: „Ce vorbim de unire? Noi n’am fost niciodată despărțiți. Atăta doar că 106 ani a fost oprită circulația sângelui prin vinele noastre și am amorțit ca un membru în arterele căruia nu poate străbate sângele dela inimă. Să se deschidă numai cămărilor inimii și ne vom însănătoșa.”

O clasică definiție țărănească a unirii, pe care diplomații își închipuiesc că o realizează ei, cu protocoalele și cu manifestele și cu tratatele lor.

1) Id. 16

2) „România Nouă” 8 Martie 1918, pg. 1.

3) „România Nouă” 28 Martie, 1918.

La 27 Martie, în ziua proclamării unirii, cel dintâi președinte al Sfatului Țării, d. N. N. Alexandri, (președinte de vârstă) scria în „România Nouă”: „Noi am înfăptuit cel mai mare eveniment, ale cărui consecințe sunt fără de număr: suntem uniți cu țara mamă...”

Binecuvântat fie ceasul în care în mințile noastre s'a născut ideea de unire! Urmările ei vor fi din cele mai binefăcătoare. Istoria va scrie acest act solemn cu litere de aur în analele ei.

Să dea Dumnezeu ca acest act istoric să fie ca un sunet de alarmă pentru unirea tuturor provinciilor românești răslețite.”

* * *

După toate aceste dovezi, cari ar fi fost păcat să nu fie amintite cel puțin acum, ar trebui să-i credem lipsiți de inteligență pe domnii dela Moscova sovietelor, dacă am presupune că ei nu înțeleg nici acum absurditatea situației în care se pun pe chestia Basarabiei, când afirmă că unirea acesteia s'a făcut prin teroare, de către România și că un plebiscit făcut astăzi ar dovedi veritatea afirmației lor.

* * *

Că entuziasmul național al populației basarabene astăzi este mai scăzut decum era acum șase ani, că atâția dintre cei mai aleși reprezentanți ai ei au spus în parlament, în adunări și în coloanele gazetelor lucruri adeseori foarte grave despre stările actuale de acolo, că multe lucruri merg mai rău de cum ar trebui; da, toate acestea sunt din neorocire adevărate, dar ele nu au a face nimic cu chestiunea națională ca atare și cu chestiunea unirii Basarabiei, ci exclusiv cu regimul politic trecător, care nu este mai bun nici în celelalte provincii, dar care, prin munca tuturor sperăm să se îmbunătățească încetul cu încetul. În interiorul familiei noastre naționale, putem avea dezagregamente multe și variate, dar aceasta nu-i dă dreptul vecinului să-și întindă ghiarele... ocrotitoare peste noi.

De altfel, eu văd în răul de pe urma atitudinii dușmănoase a Sovietelor, și un mare bine, el ne aduce într-o formă mai drastică aminte tuturor Românilor de datoria de a lucra cu mai mult devotament pentru consolidarea Basarabiei, pe care, s'o recunoaștem, oficialitatea noastră a menajat-o, în general, foarte prost.

Amenințarea sovietelor ar fi primejdioasă numai în cazul când noi am continua față de Basarabia politica greșită din ultimii ani.

Cluj, 7 Aprilie 1924.

Onisifor Ghibu.

O OPERĂ DE PURIFICARE A LIMBII

Dela unire încoace în Ardeal se desfășoară un adevărat proces de purificare a limbei românești. E un proces, ce se desfășoară rapid, întrecând toate așteptările. La sate și la orașe, acum se vorbește o limbă românească neasemănat mai curată, mai frumoasă, ca înainte de războiu.

S'a ajuns și la delicioasele „caragialisme”, inerente ori-cărui vremi de prefacere, e adevărat. Dar dorința de a-și însuși o limbă românească frumoasă și cu adevărat românească, e generală în Ardeal. Barbarismele, formele sintactice ungurești și germane, dispar încetul cu încetul și cel puțin urmașilor nostri nu li-se va mai putea aduce învinuirea, că *nu știu românește*.

Păcat numai, că în dorința de a-și însuși frumoasa limbă a Bucureștilor, românii ardeleni își însușesc și „maha-lagismele”, introduse în limbă de anumiți oameni, cari... nu știu românește, având însă pretenția, că știu.

Vom aduce câteva exemple.

1. S'a încetățânit și în Ardeal obiceiul, de-a pune subiectul în plural, iar predicatul-verb, în singular. Se zice: oamenii *este*, vitele *paste*, etc., mai ales în propozițiile compuse. Verbele de conjugare primă, la persoana primă în prezent, se conjugă la fel atât în singular, cât și în plural. Se zice: *el laudă*, *ei laudă* și această regulă gramaticală anumiți oameni o aplică la toate verbele.

2. Verbele *țin*, *susțin*, *mențin*, *rămân*, *prevăd*, *revăd*, *apar*, *dispar*, sunt toate de conjugare a doua. Atât infinitivul, cât și viitorul la conjugare a doua se termină în *ea*: *a vedea*, *voi* *vedea*, *nu pot vedea*. Ar trebui așadar să se zică: a *ține*, a *susține*, a *menține*, a *rămâne*, a *prevedea*, a *revedea*, a *apărea*, a *dispărea*. Foarte mulți însă, în vorbire și scris, chiar și în coloanele revistelor și ziarelor, zic: a *ține*, a *susține*, a *menține*, a *rămâne*, a *prevede*, a *revede*, a *apare* și astfel formează și viitorul acestor verbe. La infinitiv și viitor se aplică așadar regulile conjugăției a treia (a alege).

Ori doar, sunt aceste verbe de conjugare a treia? Să vedem.

Deosebirea între verbele de conjugare a doua și a treia e, că la cele dintâi perfectul simplu se formează cu *ui*, (văzui), iar la celelalte cu *sei* (cu-

lesei). Perfectul simplu al verbelor de mai sus însă nu poate fi altul decât: *ținui*, *susținui*, *menținui*, *prevăzui*, *revăzui*, *apăru*. Singur verbul a *rămânea* face excepție. Perfectul simplu al acestui verb e *rămăsei*, așadar forma dela conjugare a treia. E un verb iregular, care în vechime probabil a fost regular, așadar în întregime de conjugare a doua. Dovadă formele „*rămânui*”, și „*am rămănut*”, ce s'au păstrat în unele monumente vechi de limbă românească.

Între licențele poetice ale lui Eminescu găsim și accentuarea silabei mijlocii a formei: *rămâneți*, care a trecut și în graiul viu, dar nu ca licență poetică. Unii sunt chiar de părerea, că firea limbei românești nu îngăduie accentuarea silabei ultime a cuvintelor cari au trei ori mai multe silabe, motivând astfel trecerea verbelor *susțin*, *mențin*, *prevăd*, *revăd*, *apar*, *dispar* etc., între verbele de conjugare a treia. Dar, n'au dreptate. La verbele de conjugare primă și a patra, precum și la o mulțime de substantive și adjective, se accentuează silaba *ultimă*, fără considerare la numărul silabelor. Exemple: a *descărca*, a *lăuda*, a *auzi* și altele. Cu nimic nu se poate motiva așadar folosirea formelor: a *susține*, a *ține*, a *prevede*, a *apare*, etc. și credem, că e un păcat împotriva firii limbei românești. Încetățenirea în graiul viu a acestor forme nu dovedește corectitatea lor. Ar fi o detronare a gramaticii. -Iar gramatica are între altele și nobila misiune de-a pune anumite zăgazuri graiului viu.

3. Amintim și frazele: *un om bine*, *o femeie bine*, *o piesă bine*, *o familie bine*, franțuzisme, cari nu putem să le numim altcum decât... *enormități lingvistice* și asupra cărora e de prisos să mai stăruim.

Am scris aceste în credința, că procesul firesc de purificare și unificare al limbii trebuie îndrumat pe calea cea bună. Mulți dintre noi, ardelenii mai în vârstă, vom muri fără să ne putem lăuda, că am ajuns la o anumită perfecțiune în cunoștința limbii românești. Dacă opera de purificare a limbii românești se va face în toate direcțiile, vom avea cel puțin mângâierea, că lăsam urmașilor o moștenire frumoasă.

Septimiu Popa.

DIN SUMARUL NUMĂRULUI VIITOR:

Vasile Goldiș: Despre societatea de mâine.

D. Gusti: Probleme sociologice.

Augustin Maior: Teoria relativității.

Ștefan Zeletin: Ce este imperialismul economic?

G. Bogdan-Duică: „Tăcere” de Brătescu-Voinești.

Dr. G. Popovici: Rasele și popoarele.

Petru Drăghici: Cronici parisiene.

Nu vom găsi nici un om să răspundă negativ la întrebarea de mai sus. Dar dacă vom întreba în ce măsură avem nevoie de cultură științifică, răspunsurile, ce le vom primi, vor fi cât se poate de variate. Vom găsi oameni cari vor cere ca educația viitoarelor generații să fie pur științifică, eliminând întreg „balastul istoric-literar” și iarăși vom avea păreri contrare, cari din domeniul vast al științelor reale nu primesc decât atât, cât este necesar pentru înțelegerea studiilor umanitare.

O revistă care-și propune să lămurească anumite probleme culturale-sociale-economice are nevoie de o rubrică specială în cari se lămuresc pe înțelesul tuturor probleme științifice. O rubrică de știință popularizată nu ar trebui să lipsească din nici o revistă care se adresează societății de astăzi și de mâine. Și iată de ce:

Problemele economice ale unei societăți nu se mai pot soluționa fără o amănunțită cunoaștere a temeiurilor, cari fac bogăția unei țări: Solul și subsolul, mijloacele de producție și transport, cari toate reclamă cunoștințe științifice cel puțin în măsura, ca cetitorul să cunoască bogățiile miniere și regeneratorii de energie ai țării, să cunoască în liniiamente generale metodele de fabricare, tehnologia materialelor — ceea ce nu se învață în școalele secundare de astăzi și dacă legiuitorul va ține seama numai de părerile directorilor din minister, nu se va învăța nici în școalele de mâine. Astăzi oameni cu pregătire universitară nu știu cum se fabrică oțetul, cum se argăsesc pieile, cum și din ce se fabrică hârtia ziarelor ce le iau în fiecare zi în mână.

Mai săptămânile trecute abia am putut convinge pe un domn deputat că o mică sfărâmură de sist micacen ce mi-a prezentat nu conține aur și argint. Lucirea mineralului destul de comun și numele de mică a fost de-ajuns ca să țină cu toată încăpăținarea la valoarea deosebită a schinjei de sist lucitor. Și numai când i-am mai arătat și alte roce de acelaș fel, și numai când a văzut că-i dăruiesc o bucată care prin mărimea ei putea să-i rupă buzunarele hainei a întrebare cu sficiune: „Dar „Mica” dela Bad cum fabrică aurul?” Și domnul deputat își va spune cuvântul în marile

chestiuni economice puse în discuție camerei. Pentru liniștirea cetitorilor noștri îmi țiiu de datorință să comunic, că n-au nici un motiv să fie alarmați, căci în partidul d-lui deputat sunt foarte mulți cari știu cum se face aurul.

Dacă revistele și ziarele noastre ar fi avut o rubrică permanentă pentru popularizarea științei în ea s'ar fi putut ceti unde să găsește, cum se găsește, cum se exploatează aurul, petrolul, cărbunii și celelalte bogății miniere, dacă s'ar mai fi putut ceti și diferitele teorii cari explică nașterea zăcămintelor de minereuri la noi în țară și importanța lor, dacă în alte articole despre cablurile electrice s'ar fi putut ceti despre mică că e un escelent izolator electric și că este mult prețuită tocmai în baza acestei însușiri, probabil că n'ași putea aminti în acest loc cazul atât de elocvent al d-lui deputat.

De aceia cred, că o revistă, care atacă probleme economice, va trebui ca în viitor să aibă o rubrică de știință popularizată.

Problemele sociale adese ori nu pot fi înțelese decât prin o amănunțită cunoaștere a legilor firii. Sociologia are rădăcinile adânc înfipte în terenul stabil al științelor naturale. Neglijîndule pe acestea nu mai ai măsura lucrurilor din jurul tău, nu mai poți înțelege legile simple cari guvernează lumea și nu vei putea înțelege multe din problemele vieții omenesti. Urechile întoarse și asimetrice ale criminalilor lui Lombrozzo au modificat regulamentele închisorilor, și problema feministă, studiată de fica lui Lombrozzo în aceeași lumină a științelor reale, pare că va aduce o soluție mai favorabilă chestiunilor feministe decât cum ar fi putut-o aduce măturile sufragetelor înarmate bărbătește pentru eluptarea egalei îndreptățiri a celor 2 sexe.

Dar chiar și o revistă care nu ține seama decât de problemele culturale generale ale unei societăți, încă va trebui să țină la curent cetitorii cu noile descoperiri și probleme științifice. Până când pentru cultura generală a unui om pot fi suficiente cunoștințele istorice-literare ce se pot câștiga în liceu, când e vorba de științele pozitive nu ne mai putem mărgini la cunoștințele manualelor din liceu. Trăim în o epocă de mari prefaceri și descoperiri tehnice și

nu vom putea închide ochii față de acest progres. Cultura generală a unui om cere imperios să-și poată explica minunățiile și fenomenele din jurul lui. Astăzi nu mai este de-ajuns să știi că fulgerul este electricitate, ci să ai cunoștințe cum omul a îmblânzit fulgerele lui Iupiter răzbunătorul, cum aceste fulgere îmblânzite aprind becurile noastre electrice, dau suflét motoarelor de automobile și aeroplanelor, duc cuvântul și scrisul omului peste mări și țări. În școale încă nu se poate învăța despre lampe cu 3 electrozi; dar omul de astăzi va trebui să o cunoască, dacă voește să înțeleagă telefonnia fără fir, trebuie să o cunoască dacă voește să înțeleagă secretul prin care omenimea a întrecut puterile smeilor din poveste a căror sunete se auziau la depărtări de câte 3 sau 9 leghe. Cu telefonnia fără fir putem asculta concertele de dincolo de ocean și poate nu mai e departe vremea când vom putea vorbi cu oricine, oricând și în ori ce loc, când numai în enciclopedii vom mai putea ceti despre modernele instituții de tortură cari sunt centralele telefonice. Despre lampa cu 3 electrozi care e la baza acestei senzaționale descoperiri va trebui deci să cetim și în revistele noastre culturale, economice și sociale...

Iată deci câteva din motivele pentru cari „Societatea de Măine” va trebui să aibă și o rubrică de știință popularizată, în care rezultatele și descoperirile științifice ale laboratoarelor Universitare și științifice, întocmai ca și produsele unei fabrici sunt prinse de detailiști, pachetate original și făcute accesibile publicului consumator.

Progresul științific reclamă și el un mediu înțelegător. Știința să-și creieze acest mediu prin popularizare!

Dr. Victor Stanciu
prof. la Univ. din Cluj.

Rugăm manuscrise citețe, scrise pe o singură pagină a filei și exclusiv cu cerneală. Intrucât se poate, manuscrisele să fie bătute la mașina de scris. Cruțăm timp și muncă de prisos.

IDEI DIN PEDAGOGIA MODERNĂ

Puține din problemele pedagogiei moderne, care frământă atât de mult lumea din apus, sunt cunoscute la noi. Pedagogia clasică, ce a intrat și stăpânește școalele noastre, ajunge cel mult până la Spencer și la câteva din ideile și rezultatele pedagogiei și pedagogiei experimentale.

Pedagogia științifică modernă merge însă înainte; și poate nici odată ca în zilele noastre ea n'a fost obiect de preocupări al factorilor sociali într-o măsură așa de mare. Aceasta cu drept cuvânt, căci numai dela armele adevăratei culturi cu care va fi înzestrat tineretul de azi și factorul social de mâne, va depinde salvarea culturii și civilizației din haosul și dezastrul în care se găsește. Cu drept cuvânt pedagogia modernă se însufletește pentru o *adevărată cultură a tineretului* acceptând drepturile și datorile acestuia și visând „*un secol al copilului*”, cum se exprimă Ellen Key și Ludwig Gurlitt.

Desvoltarea atât de rapidă a sociologiei, în epoca în care trăim, și influența ei atât de puternică în toate domeniile științifice, a făcut ca și pedagogia să țină seamă, într-o măsură mai mare ca până acum, de anumiți factori sociali și de curente sociale. Câtă vreme pedagogia clasică avea în vedere, în primul rând, dezvoltarea concepțiilor filosofice care dominau o epocă și care serveau drept busolă de orientare a scopurilor ce urmărea, pedagogia științifică modernă lărgeste acest cadru, deoarece el pare prea îngust și nu corespunde necesităților de fapt în care trăiește societatea modernă. Această pedagogie ia drept punct de orientare *întregul domeniu al culturii*, cu toate manifestările lui, fie ele de ordin pur teoretic, ideal, fie de ordin practic social, așa cum ele ni se prezintă astăzi. Nu e mai puțin adevărat, că adevărata pedagogie nu trebuie să rămână nici servitoarea unor stări de fapt, ci trebuie să se ridice *deasupra* acestei realități, dând puncte sigure de orientare pentru viitor.

Ca un fir roșu străbate prin toate preocupările și sistemele pedagogiei moderne cele trei mari curente social-filozofice: *socialismul*, *individualismul* și *idealismul*.

Drumul spre adevăr nu este ușor, căci el nu ne duce deodată la țintă. Absolutul noi nu-l putem prinde deodată, ci numai treptat, căci puterea greșelii e prea mare și e inerentă ființei noastre psihologice. Așa omul rămâne un veșnic luptător spre găsirea adevărului. Câmpul acestei lupte pentru adevăr este istoria; nu istoria empirică-profană, ci *istoria gândirii omenesti*, istoria ideilor în tendința lor spre *găsirea adevărului absolut*. În forma aceasta devine și istoria educației un martor al adevărilor pedagogice,

care prin întunecimea și ceața timpurilor ni-se deschide tot mai clar. Și în pedagogia zilelor noastre există o luptă spre adevăr. Din contrastele ce ea în aparență ne prezintă, răsare și se întărește tot mai mult adevărul, căci *adevărul este numai unul*, în schimb drumurile ce duc spre el, pot fi diferite.

Pedagogia nu cuprinde un loc aparte în domeniul culturii intelectuale; scopul educației izvoarește din *acea cultură care cuprinde toate produsele intelectuale și morale*. Adevărata cultură suflătească ce stăpânește un anumit timp determină și pedagogia acestui timp. De aceea toate ideile pedagogice trebuie să pornească dela marile concepții sociale și dela filozofia vremii în care trăim. Aci este punctul în care pedagogia se atinge mai intim cu filozofia și sociologia, și de aceea marile probleme filozofice și sociale se reoglinesc din nou în curente pedagogice moderne. Să citez numai câteva din reprezentanții pedagogiei germane în veacul al XX-lea, cari au văzut în această formă problemele educației. E natural că la fiecare din ei a predominat în concepția lor mai mult una sau alta din direcțiile filozofico-sociale arătate mai sus.

În pedagogia lui *Wilhelm Rein* trăiește spiritul lui Herbert, care nu e mai puțin adevărat că în majoritate aparține istoriei și mai puțin timpului de față. Totuși Rein, cu sistemul lui

pedagogic atât de clar și atât de logic, ajunge până în zilele noastre, mai cu seamă în ce privește consecvența practică a problemelor puse de el și cari ne pot da puncte sigure de orientare și pentru viitor. Ceva mai modern ne apare herbartianismul lui *Salviur* bazat pe *psihologia modernă*. Concepția socială modernă o găsim viu reprezentată la bărbați ca: *Willmann*, *Natorp*, *Kerschensteiner* și *Heinrich Schultz*. În contradicție cu aceștia stă individualismul lui *Ellen Key*, *Gurlitt* și *Wyneken*. E adevărat că, Wyneken cu dubla lui personalitate, ce nu se poate decide între individualism și socialism, aparține mai mult idealismului german. *Idealismul*, cu diferitele lui nuanțe, îl vedem reprezentat în pedagogia lui *Foerster*, *Paulsen*, *Budde* și *Gandig*. Acest idealism modern sintetizează și armonizează tendințele centrifugale ale socialismului și individualismului dus la extrem, ce bântuie societatea de azi. *Concepția acestora personalistă-idealistă modernă ridică individul la personalitate și societatea la adevărata comunitate suflătească*.

Iată care e ținta adevărată a pedagogiei moderne. Ea sintetizează interesele individului ridicat la personalitate cu interesele și tendințele societății ce trebuie ridicată la comunitate. Câte din aceste probleme nu se găsesc și în organismul neamului nostru și cât nu e de făcut și la noi în această direcție?

Prof. dr. Petru Ilcuș.

C H E S T I U N I Ș C O L A R E

I.

Proiectul de lege pentru învățământul primar al statului, depus camerei de d. ministru Dr. C. Anghelescu, cuprinde, în motivările sale, un material foarte interesant, la care vom reveni. De o camdată extragem câteva cifre bune.

În BUCOVINA, cu cinci feluri de școale, după unire (1919—20) au funcționat 508 școale, dintre care 257 erau românești; în anul 1922—23 totalul școalelor era 575, dintre care românești erau 319. Școalele primare românești au crescut cu 62. Au scăzut: cele germane cu 17, cele rutenești și cele polone cu câte 2, cele ungurești cu 1. Însă numărul elevilor români înscrisi nu întrec numărul celorlalte naționalități decât numai cu 1577, ei fiind 52939, aceștia 51362.

În BASARABIA avem 9 feluri de școale: românești, rusești, ucrainene, evrești, polone, germane, bulgare, armenesti, baptiste. După unire funcționau acolo 1747 șc., în 1923—24 însă 2041. În 1920—21 șc. românești au fost 1233 din totalul

de 1747. Cele slave, adică: rusești, ucrainene, polone și bulgare, împreună, au fost 401, cele germane 73, armenesti și baptiste câte 1. Dintre 2746 de învățători au fost Români 1892. La școale umblă 46% din copii. Mai iubitoare de școală sunt județele Cetatea-albă, Orheiul, Tighina, Chișinăul; mai leneș este Cahulul.

În ARDEAL răsturnarea a fost chiar clasică. Supt stăpânirea ungurească aveam 2392 de școale românești; în 1922 aveam 3611, deci cu 1219 mai mult. Ungurii aveau 2588, au 1669, deci cu 919 mai puțin. Și cele germane au crescut dela 287 la 403, deci sunt cu 116 mai mult (ceace figurează un argument contra strigării că cultura germană ar fi persecutată). Cifra crescută dela 80 la 159, sub numirea de „alte” (ovrești, etc?) trebuia lămurită și în tablou. Inscrisi la școale sunt 69,20% de copii. Cât de iubitor de cultură este statul român o dovedește faptul că școalele s'au înmulțit cu aproape 500 în patru ani de stăpânire româ-

nească. Privitor la minorități, reținem constatarea că statul întreține: 600 șc. maghiare, 89 germane și 73 de alte limbi (sârbești, rutene, slovace etc.)

În REGAT statul întreține: în anul 1923—24: 7415 șc., cu 16417 învățători și institutori (sau 14416 inv. și 1999 inst.) Dintre copiii în vârstă de școală: 1329381 au fost înscriși la șc. 949314, deci mai mult de 2 treimi. În Iunie 1923 școalele primare au dat 72307 absolvenți, cei mai mulți în jud. Buzău și Dolj, cei mai puțini în Dobrogea.

Din datele acestea reiese că cultura școlară-primară a poporului românesc o îngrijesc vreo 10600 de școale, sătești și orașenești.

Deși cifra nu este încă suficientă, ea impune: și rămâne o dovadă că suntem un popor cu dor de cultură, cu sorți de izbândă în concurența culturală cu popoarele conlocuitoare și circumlocuitoare, că înțelegem rostul și chemarea timpurilor.

Știm, însă, că școala nu este numai cifră; că școală este viața din școală; și că potențarea acestei vieți este problema cea mai culturală. Despre ea am dori, deci, să auzim vorbind pe oamenii școlii, practici și teoretici; despre picioarele ei, despre viitorul ei, al acestei vieți, care are și lipsuri.

II.

PATRIA aduce din Blaj știrea aceasta: „Miercurea trecută s'a ținut la Blaj o foarte importantă conferință episcopescă, la care au luat parte toți episcopii sufragani, în frunte cu I. P. S. Mitropolit Vasile, cei patru inspectori dieceșani ai învățământului confesional, precum și membrii capitulari al arhidiecezei. Obiectul conferinței a fost: anteproiectul Ministerului instrucțiunii despre școlile primare și normale. Conferința și-a menținut vechiul punct de vedere în ce privește școlile confesionale. A făcut o impresie penibilă în cercurile bisericești ale Blajului, că dl. ministru al instrucțiunii publice n'a luat în socotință, la compunerea anteproiectului, părerile conferinței episcopice din iarnă“. Cu toate acestea, credem că conflictul de idei nu va duce la un așa-zis *Kultur-Kampf*. În Senat, unde este de față, episcopatul are prilej să-și expue din nou dorințele și să propună amendamentele la care, în mod logic, duc ideile sale

Senex

MAI MULTĂ PAZĂ GURII

Nu e vorba de tăcerea vinovată, când vorba poate fi de folos, ci de tăcerea pe care ar trebui să ne-o impună efectul primejdios al vorbăriei noastre. Căci sunt vorbe pentru care și **păreții au urechi**. Acestea, oricâteori ni se ridică în gât, trebuie înghițite.

Pentru aceasta se cere însă o mare stăpânire de sine, o voință strașnic de disciplinată. Dacă vorbe de acestea, pe care le ascultă și păreții, ajung în urechile celor slabi de înger, pot îndușmăni de moarte prietenii vechi sau, uneori, pot primejdi chiar mari interese naționale.

Vom fi având și noi, Ardelenii mângâierea de a pune pe vârful limbii vorbe pe care ar trebui să le reținem, dar în nici un caz nu o avem în măsura în care o au frații din vechiul regat.

Opresiunea îndelungată sub care am trăit, spionajul care era vecinic în călcâiele noastre, ne-au făcut mai rezervați față de orice străin, mai precauți, mai tăcuți.

Ardeleanul, înainte de a rosti anumite vorbe, se uită bine împrejur, să vadă cine-l, poate auzi. Această veche timiditate o avem, în mare parte, și azi. Frații din vechiul regat însă, crescuți într-o atmosferă de cea mai largă libertate, n'au fost nevoiți să-și pună mereu strajă gurii.

Imprejurarea aceasta dacă și-a avut pentru ei partea sa bună, și-a avut și umbrele sale.

De astădată voim să remarcăm numai urmările dezastuoase pe care le are lipsa de precauțiune și lipsa de control a chestiilor care se pot și a celor care nu se pot discuta în public. Și aceasta mai ales pentru teritoriile reunite, unde străinii ne pasc la tot pasul și unde păreții au într'adevăr urechi.

Lipsa acestei precauțiuni și a acestui control s'a observat în timpul războiului când ne-a cauzat pierderi de cari nu ne dăm seama, și o întâlnim zi de zi și acum.

Mi-aduc aminte cum, în 1916, după intrarea armatei române în Brașov, comenduirea a fost nevoită să închidă toate cafenelele, din motiv că înșiși ofițerii, în conversațiile pe care le aveau, destăinuiau lucruri — prinse repede de urechea spionilor — care periclita interese vitale pentru armata operatoare ca și pentru populație.

Îți făcea impresia că unii ofițeri spunând taine care trebuiau pecetluite cu 7 peceti, vreau să-și dea importanță mai mare decât aveau, vreau să pozeze în intimitate cercurilor diriguitoare ale armatei, în oameni cu legături înalte.

Și aceste guri slabe, în vanitatea de a-și crea o importanță, uitau că străinii cari mișunau pretutindenea, știind ce să aleagă din destăinuirile lor, făuriau din aceste informațiuni — servite gratuit — arme și muniții împotriva noastră, a tuturor.

Dacă crede cineva că acest păcat s'a mai micșorat, n'are decât să stea în restaurante sau cafenele în vecinătatea unei mese românești. Se va încredința repede despre acest defect, parecă incurabil, al nostru.

Vorbim despre ceea ce ar trebui să tăcem și tăcem asupra lucrurilor pe care ar trebui să le strigăm în urechile tuturor. Și dacă am vorbi cum se vorbește în societățile culte, când îți dai seama că nu ești singur în local, — treacă, meargă... Cei mai mulți însă, parecă nu vorbesc pentru cei dela masa lor, ci pentru cei dela mesele din jur.

A cere, în general, să se vorbească numai **când** trebuie, **ce** trebuie și **cât** trebuie, e cu totul zadarnic, fiindcă de aceasta nu sunt capabili decât firile perfect echilibrate în toate ale lor; a cere, însă, ca între străini să se vorbească numai lucruri indifferente pentru ei sau lucruri care să ne înalțe în ochii lor, — nu ne pare a cere o imposibilitate.

A nu vorbi între străini despre chestii care să ne coboare, să ne înjosească în ochii lor, e o datorie națională, credem, pentru orice Român care își iubeste țara și neamul.

Cât n'am putea învăța în privința aceasta dela alte neamuri! Germanii, mai ales, sunt neîntrecuți sub raportul acesta. La ei, mai cu seamă în armată, se face **școală** în ceea ce privește tăcerea asupra chestiilor „prohibite la export“ ca să ne exprimăm în termeni mai actuali, — **școala tăcerii**. Și câte foloase n'au tras pe urma atestei școale în timpul războiului ca și în timp de pace!

Observați-i, când vorbesc între ei și știu că pot fi auziți și de alții, străini. Ascultați-i și luați pildă.

Cum spuneam mai sus: sau

lucruri indiferente, sau chestii care le servesc spre cinste sau spre sporirea mândriei naționale, — **niciodată**, însă, lucruri care să-i înjosească, în ochii proprii sau în ochii altora. Acestea le vorbesc și discută în întruniri intime.

Azi ne simțim la largul nostru, fiindcă ne simțim, deocamdată, la adăpostul primejdiilor, în urma slăbirii vecinilor dușmani. Poate de aceea îndrăznim să ne etalăm păcatele înaintea tuturor străinilor cu atâta pasiune!

Situația de azi se poate însă schimba, mâine. Și dacă nu vom face din vreme și noi **scoala tăcerii**, ca să ne intre în obicinuință **precauțiunea**, în ceasul primejdiei, vechea obicinuință a limbuției, ne poate frânge gâtul.

Să luăm deci în programele școalelor noastre și educația **voinței de a tăcea**, de a-ți înfrâna mâncărimea de limbă ori de câteori te afli între străini și ești ispitit de a te exprima asupra chestiilor care trebuie înmormântate în noi, sau asupra lucrurilor care nu ne fac decât rușine.

Și s'o facem cât mai repede și mai stăruitor, căci vremea e scumpă, trece repede și nu putem ști, ce aduce ziua de mâine, când școala tăcerii ne poate fi de un neprețuit folos, cum ne poate fi fatală școala limbuției, a indiscreției, a lipsei de precauțiune, a fanfaronadei.

Ax. Banciu
profesor, Brașov.

CURIOZITĂȚI ȘTIINȚIFICE

ELECTROLUMINA FARA FIR. — Havlicek din Oberlendersdorf (Cehoslovacia) reușit să transmită lumină electrică fără fir cu un curent de 20 volți și 1, 5 amperi.

Se deschide, astfel, un nou domeniu pentru tehnică: electrolumina fără fir.

Consiliul comunal din Oberlendersdorf a pus la dispoziție inventatorului **fondurile necesare** pentru a-și continua mai departe cercetările.

Dacă acest cercetător ar fi fost un român, s'ar fi găsit vre-o comună în România, care să-și fi defalcat puțin bugetul pentru a-l sprijini?...

AMELIORARI PREȚIOASE. — Inginer Păiș a construit o sobă de încălzit și gătit care realizează o economie de 80% din lemnele consumate de-o mașină de gătit obișnuită. Construcția acestei sobe s'a efectuat în uzinele de la Reșița iar experiențele, făcute la Școala Politehnică din Timișoara, au fost încununuate de succes.

Aceasta rubrică permanentă va apărea sub auspiciile cunoscutului nostru savant, d. profesor universitar dr. Iuliu Moldovan. Vom publica articole și informațiuni și vom deschide loc larg discuțiilor științifice care privesc biologia, igiena, igiena socială, eugenia, asistența socială și sanitară, demografia, administrația și organizare sanitară, balneologia etc. Prețioasa materie

care va apărea aici va fi scrisă de specialiști distinși, acărora colaborare am reușit să o câștigăm. Societatea românească va înțelege, că la locul acesta se discută probleme care privesc însăși existența și vigoarea ei și deci a națiunii, și credem, că va primi cu vie satisfacție informațiunile și ideile care se vor propaga dela acest loc.

O APROPIERE ÎNTRE. NOUILE DESCOPERI FIZICE ȘI ȘTIINȚELE BIOLOGICE MEDICALE

Zilnic jurnalele ne aduc știri prin **telegrafia fără fir** cum cu ajutorul **telefoniei fără fir**, discursuri, conferințe sau concerte din Paris sau alte mari capitale din Europa sunt auzite în orașe depărtate de pe continentul European sau chiar peste ocean în America, Africa etc.

Când acum 27 ani renumitul savant Spaniol Ramon y Cajal publica observațiile sale asupra histologiei, fibrei nervoase, medicul Branly descoperitorul telegrafiei fără fir arată în 27/12-1897 la Academia de științe din Paris, marea asemănare ce există între propagarea unei nervoase și cea a unei electrice, precum și analogia dintre conductorii discontinui electrici și celulele nervoase neuroni intermediari și terminali ai fibrei nervoase.

De și dr. Branly părăsește domeniul medical pentru a-și câștiga celebritatea în studiile fizice, totuși analogiile stabilite de el trebuie să dea de gândit oamenilor de știință care s'ar ocupa mai ales cu rezolvarea problemei iradiațiunii omenești sau a emanațiunilor psihice.

Nimene nu contestă astăzi faptul că electricitatea care era odinioară considerată ca ceva excepțional, a devenit așa de răspândită în cât nu există fenomen, în care ea să nu joace un rol însemnat.

Cu toți știm apoi, că dacă prin simțurile noastre putem distinge: culorile, sunetele, electricitatea statică, dinamică etc., totuși există foarte multe energii ca: razele ultraviolete, infraroșii, electricitatea radiantă etc. care scapă acestor simțuri și atunci ne punem întrebarea.

Putem oare nega că laboratorul așa de complex ce alcătuiește organismul nostru nu ar putea iradia în spațiu, așa precum primește diferite genuri de energii care sunt neperceptibile simțurilor noastre?

Negreșit că nu, și aceasta cu atât mai mult cu cât omul trăind în natură, este supus legilor lui Newton în cât privește acțiunile, reacțiunile și interacțiunile dintre el și mediul înconjurător sau dintre el și celelalte regnuri ale naturii (mineral, vegetal și animal). Omul nu se poate sustrage forțelor care-l fac să evolueze și nu

poate părăsi influența anumitor forțe, fără a nu cădea sub acțiunea altora. Și cum deci toate corpurile și elementele naturii primesc și radiază energii sub formă diferită (chimică, calorică, electrică, magnetică, radioactivă etc.) omul nu poate face excepție. Energiile apoi cunoscute și pe care le emană corpul omenesc sunt încă complexe în compoziția lor, căci cine ar putea afirma că căldura umedă radiată de corpul omenesc ar fi o energie simplă?

Schimbările de energii și influențele dintre noi și mediul înconjurător chiar dacă nu scapă simțurilor sau conștiinței noastre, trec destul de ușor analiza noastră.

Dacă noi am căuta să analizăm energiile particulare dezvoltate în noi sub influențe interne (satisfacerea cerințelor organismului), sau externe — în afară de cele venite de la oameni, — precum ar fi schimbările meteorologice, am vedea cum aceste câmpuri energetice dau loc la dispozițiuni fiziologice variate sau identice, uneori bune, alteori rele chiar bolnăvicioase. Un exemplu tipic de acest din urmă caz, ne este oferit prin simțul cel au dezvoltat atritici, de a prevesti apropierea ploaii sau schimbarea vremii.

În cât privește interacțiunea sau interradiațiunea omenească, exemplele sunt mai ușor de găsit.

Ce este oare atracția sau respingerea fizică și morală dintre indivizi? Ce este așa zisa simpatie sau antipatie ce încercăm unii asupra altora? Ce este dragostea, ura etc.?

Nu sunt oare schimbări de vibrațiuni armonice sau dezarmonice, schimbări de energii sau de radiațiuni, unde noi nu cunoaștem de cât rezultatele așa precum luăm cunoștință prin simțurile noastre și destul de târziu uneori, de efectele terapeutice a razelor, ultraviolet, a razelor x, n etc. Și dacă în primul exemplu al dispoziției fiziologice a artriticului, care prevestește schimbarea vremii, ne dăm seama că numai o anumită întocmire organică (constituția artritică) poate face acest organism apt de a primi și prelucra anumite energii externe, tot așa în exemplele de interradiațiune omenească de interpsihism ne dăm seama că numai

anumite organisme, pot înregistra anumite vibrațiuni.

Nu vom putea stabili deci analogia între irradiațiunile omenești și telefonă fără fir a lui Charles Bell, de cât spunând că așa precum la acesta din urmă trebuiesc aparate de transmite-re și înregistrare identice, pentru a emite sau primi acelaș număr de unde, tot așa în acțiunea interpsihică trebuiesc constituții, organizații identice analoage, sau simetrice, pentru a putea stabili o comunicație oarecare și de aceea această comunicație, să zic, pentru un moment sentimentală are loc mai lesne între persoanele din aceeași familie, popor sau rasă.

Imediat ce există o diferență de lan-gaj, de concepțiuni, de credințe, datine, obiceiuri, ideal etc. comunicația nu mai poate avea loc sau se face cu greutate. Și în această neînțelegere de or-din psiho-fizic, trebuie căutat residul incompatibilității mintale a indivizilor de rasă diferită.

Pentru noi medicii practica psiho-terapiei vine încă să confirme până la un oare punct cele sus zise.

Acțiunea psihoterapeutică nu este posibilă de cât atunci când sunt reali-zate condițiunile de afinitate, de înțe-legere între acel ce dă și acel ce pri-meste o idee, o persuasiune o su-gestiune etc. În hipnoză observăm ace-las lucru. Hipnotizorul (transmițătorul) prin un fel de inducțiune are posibili-tatea a crea în mintea hipnotizatului (receptorul), dispozițiuni sufletești de care însuși este însuflețit. Aceste dispozițiuni în majoritatea cazurilor se reduce la redeșteptarea energiei, voin-tei, controlului de sine, entuziasmului etc.

Putem oare largi problema admitând că doi creeri identici ar putea în con-dițiuni fiziologice anumite vibra la unison, cu un cuvânt ar putea să-și transmită unul altuia ideile?

Lucrul poate nu ar fi imposibil. În orice caz în mecanismul heredității ar sta rezolvirea chestiunii, căci cel pu-țin teoreticește o acțiune intermintală poate mai ușor fi crezută ca realizabilă între mamă și fiu, frate și soră, de cât între persoane necunoscute.

Nu caut a înainta mai mult pe acest teren alunecos, voi înșă prin articolul de față a da pe de o parte materii de gândit pentru cei ce vor să adâncească problema, iar pe de alta a atrage aten-ția asupra prudenței ce trebuie adop-tată față cu nouile descoperiri cu atât mai mult cu cât față de multe fenomene din natură simțurile și percep-țiunile noastre se arată pe cât de in-complete, pe atât de imperfecte.

Dr. G. Preda
directorul Ospiciului
de alienați, Sibiu.

C H E S T I U N I E C O N O M I C E

Publicațiile în materie economică ale acestei reviste am dori să oglin-dească cel puțin crâmpoie din viața vie și efectivă a framântărilor econo-mice. Ne vom feri, pe cât posibil de orice *construcție economică* făurită la masa de scris sau în fantazia cutărui visător ori teoretician. Vrem să fie scrisul nostru izvorit din *viața econo-mică însăși a poporului nostru* și nu a altora.

Respectăm teoriile importate, apre-ciem practicele economice probate în lungi șiruri de ani în toate străină-tățile — dar noi avem credința că pentru crearea și consolidarea vieții *noastre* economice nu ne poate ajuta *imediat* decât teoriile și practicele izvorite din însăși viața noastră du-rată între granițele statului național întregit. Și apoi mai credem că solu-ționarea problemelor economice nu poate urmări un scop pentru sine și trebuie să se mulțumească a sluji drept mijloc întru consolidarea și progresul nostru național, social, cultural și po-litic (desigur fără partide). Întru ajun-gerea acestor ținte — vom nizu să împrietenim opinia publică tot mai mult cu problemele economice, fă-cându-i-le simpatice și interesante:

articole de principii și aprecieri asupra rostului nostru economic — ca țară și ca neam; prin popularizarea teoriilor, principiilor și sistemelor econo-mice ce-și au propovăduitori în alte țări prin un serviciu de informații larg, conștient și fără rezerve după-ce aici la această revistă nu suntem și nu vrem să fim în slujba nici unei grupări de interese materiale sau a vre-unui partid politic.

Ne dăm perfect seama că *noi de noi*, cu cărțile și revistele și gazetele ce le putem avea — nu sântem în stare să îndeplinim acest rol.

Ne oferim înse să fim cinstiți rep-rezentanți cu condeul ai frământărilor economice, ce se succedază în țara noastră la sate și în orașe.

Pentru acest cuvânt Vă cerem spri-jinul ce ni-l puteți da ușor prin in-formațiile și aprecierile Dv. — în schimbul cărora Vă promitem infor-mațiile și aprecierile ce le putem noi să Vi le dăm. Colaborarea astfel stabilită între organul de publicitate și viața reală — socotim că facem și unii și alții un mare serviciu prog-resului nostru economic național.

Vasile C. Osvadă

R E F O R M A A G R A R Ă

Marea importanță economică, so-cială și națională pe care o are dreapta repartizare a pământului prin reforma agrară, în curs de executare — ne-a obligat să deschidem discuția asupra acestei probleme, chiar cu înfiul nu-măr al revistei noastre.

Oricât am dori dezvoltarea și con-solidarea noastră *industrială*, în ap-recierea și îndrumarea căreia am putea avea de-a gata constatări, principii și îndemnări, *fixate de alții*, și importate sau importabile la noi — credem că nu ne este îngăduit să retăcem con-vingerea că încă mulți ani și în viața economică a României întregite rolul principal îl va avea agricultura și produsele agricole prime sau indu-strializate.

Așa fiind, preocupările noastre de ordin economic trebuie să-și ia pute-rea, la fel cu miticul Anteu, din pământul ce ne hrănește și ne adăpos-tește. Această preocupare nu vrea să fie înțeleasă, că neglijăm preocupările industriale sau pe acele ce privesc oricare ram de producție economică materială.

Precăderea ce-am dori să se dea preocupărilor de ordin agricol, este de altcum motivată și de altfel în urma faptului, că așezarea pe noi baze a agriculturii țării se desăvârșește chiar acum, în urma reformei agrare, în curs de executare.

În diferență de șovinismul români dar mai ales minoritari — noi nu vedem în reforma noastră agrară o exhibi-ție a sentimentului național român, cum nu-o socotim ca o cucerire sub aspect național sau ca o răsbunare pentru nedreptățile din trecut, pe care le-a îndurat neamul românesc din această parte de țară. Nici măcar caracterul unei corectări, de altfel justificabilă, în favorul neîndreptățiiilor de ieri, în ce privește proprietatea funciară — nu putem să-l confirmăm.

Că noua repartizare a pământului prin reforma agrară s'a făcut după războiul care a desăvârșit întregirea neamului, nu constituie o urmare ce decurge din starea actuală de lucruri — ci aceste vremi, pur și simplu, au dat numai *posibilitatea* de înfăptuire a unei de mult reclamată dreptate și nivelare socială și economică.

Această nivelare, ce se impunea de altfel cu decenii în urmă, este în cel mai categoric mod reclamată de nouie orientări economice în situația creiată de războiul mondial.

Dreptul de a avea asigurat maxi-mul și întregul rezultat al muncii in-dividuale, cu deosebire acolo, unde această muncă este mărginită în cadre condiționate, ca în cazul cu întinderea solului, ce nu se poate nici mări nici micșora prin acțiuni și forțe omenești — acest drept ea beneficiul integral

al muncii prestate, nu mai putea îngădui ca pământul cultivabil și producător să formeze rentă pentru clasa marilor proprietari și exploatare pentru brațele ce asigură producțiunea.

Pământul urmând să fie un teren de plasare a muncii, un mijloc de producție — trebuia dat acelor, care îl pot cultiva și nu acelor cărora le servește numai un mijloc de exploatare. Firul conducător al întregii reforme agrare este dar acea convingere social-economică, că pământul trebuie luat dela acela, care este numai mediat interesat în producția agricolă și dat aceluia care în urma propriei

muncii prestate este chemat să ia dreptul întreagă roada muncii sale.

Astfel privită reforma agrară, nu se putea să ne lăsăm perturbați în aprecierile noastre, nici de durerile strigătoare ale celor dela care se ia sau s'a luat pământul, în temeiul acestor principii etice și sociale și emanând din superioare interese de stat protegitoare ale producției și justei procedări a venitului integral rezultat din munca fiecăruia — cum nu ne perturbă nici dorințele petiționare ale celor ce așteaptă pe nedrept să fie și ei împroprietăriți sau cel puțin îndreptați din reforma agrară.

Acest fel de a vedea înseamnă ne împiedecă — din contră — ne obligă să urmărim cu cel mai mare interes orice abatere dela principiile călăuzitoare ce s'ar face în cursul aplicării reformei agrare și la fel să înregistrăm și să comentăm abuzurile și nelegiuirile brodate sau tupilate după perdeaua reformei agrare.

În același timp vom fi totdeauna la îndemână cu sfaturile și îndrumările noastre în ce privește înzestrarea pământului după reforma agrară indicând feluri de cultură și mijloacele de procurare a inventarului agricol ca și a industrializării produselor agricole.

C R O N I C A A R T I S T I C Ă

CONVORBIRE CU D-NUL C. PAVEL

Convinși că trebuie să orientăm dela început cititorii, asupra activității artistice a celor mai de frunte instituții de artă scenică din Ardeal, am socotit că nimeni nu poate face mai bine acest lucru decât conducătorii templelor noastre de artă. Ne-am adresat deci d-lui Constantin Pavel, directorul de scenă al Operei din Cluj, care în absența d-lui director Popoviciu, ne-a declarat cele ce urmează:

— „Actuala stagiune a Operei noastre se apropie de încheiere după o muncă intensă. Vom încheia sesiunea la sfârșitul lui Iunie, dacă orchestra — care de o vreme încoace s'a declarat în sedințe permanente nu știu cu ce scop — nu va da prilejuri de neîțelegeri. Pentru moment nu înțeleg mișcarea lor, întrucât bugetul ne asigură un mers normal până în Ianuarie viitor. Vom căuta în tot cazul; să asigurăm perfectă armonie.

În repetiție avem acum opera românească Făt Frumos de d. H. Klee măiestru de cor al Operei noastre. Premieră acestei opere va avea loc încă în actuala stagiune. Pentru viitoarea stagiune pregătim Walkiria și Travatore, și „Seara Mare“ de Tiberiu Brediceanu. Aceasta din urmă operă va fi prezentată publicului la Crăciun, având subiectul potrivit cu această Sărbătoare. Deasemenea sunt în perspectivă Lakmè, Parsival și Tristan, cari vor constitui noutățile viitoare stagiuni.

Ansamblul artistic e complet, nimeni nu s'a anunțat până acum ca „homo novus“. Cu munca și cu dragoste pentru artă vom putea satisface — cred, — pretențiile oricărui om oricât de dificil, căci în conducerea Operei stăpânește înțelegerea și dorința de a se face artă superioară. Sunt convinși, că ne va reuși să menținem și de aci înainte nivelul ridicat al reprezentațiilor.

iar aprecierea publicului va fi îndemnul spre mai mult și spre mai bine.

CONVORBIRE CU D-L Z. BÂRSAN

Domnul Bârsan, simpatic și plin de atenție ca întotdeauna, ne-a spus cele ce urmează:

— „Stagiunea actuală se va încheia la mijlocul lui Maiu. O parte a trupei teatrale va pleca însă la sfârșitul lui Aprilie în turneu de propagandă. Acest turneu, va fi condus de mine personal și va atinge toate orașele mai măritoare ale Ardealului. Ministerul Cultelor ne-a promis concursul material pe care-l așteptăm și fără de care e greu să-ți închipui reușita unui turneu astăzi. Vom juca „Scrisoarea pierdută“ din clasicele românești și o comedie modernă. În acest fel Teatrul Național din Cluj își plătește tributul pentru răspândirea culturii.

Aici, în stagiunea actuală se va mai juca „Duelul“ ca premieră și câteva reluări. Ansamblul artistic e complet, toate locurile bugetare sunt împlinite.

Personal, am jucat anul acesta doar în două piese. În stagiunea viitoare voi lua însă mai multe roluri. Munca noastră culturală împărțită pe două fronturi va susține încă odată marea importanță a teatrului în lupta pentru progres.

„SĂRUTUL MORȚII“

piesă în 4 acte de L. de Gowiadec, localizată de Dr. AUREL VOINĂ

„Sărutul Morții“ a înregistrat fără îndoială un rar succes în seara de 8 cor. când a văzut întâia oară lumina rampei pe scena unui teatru românesc.

Dedesubtul convențiilor noastre „sociale“, a fost arătat în „Sărutul Morții“, dovedindu-se odată mai mult că temelilele șubrede și false pe cari se înalță fardul aparențelor, sunt otrava sigură a unei sinucideri colective.

Piesa e fără îndoială țesută cu firul tendinței din care s'a născut. Uneori teoria argumentată e pusă în gura interpretului în forma clasică a propagandei și dacă artiștii n'ar fi așa cum au fost, desigur piesa ar fi pierdut mult din dramatism.

Era doar un petec al pământului și al viețuitorilor lui „superiori“ acolo pe scândurile scenii. Și icoana eredității a vieții mizerabile pe care o trăiește turma oamenilor, a trebuit să-și facă efectul.

Doamna Jeana Popovici-Voina a dat o interpretare ideală rolului de domnișoară crescută în prejudecățile unei familii „bune“, care s'a născut în tradiția regulilor sociale moștenite. Emanciparea treptată sub impresiunea vorbelor doctorului, și devotamentul femeii ce iubeste conștiință luptând cu „rusinea“ bolii logodnicului său a fost scoasă în relief cu multă putere.

D-l Bănuțiu a interpretat cu abilitate rolul care înfățișează sbuciumul unei vieți ce se prăbușește sub lovirea monstruoase ale viciilor omenesti, așa încât fiorul dramatic a ținut vreme îndelungată întreaga sală în lanțul unei emoții puternice.

D-l Dimitriu, în doctorul Marțian, a fost bine. Stăpânind rolul pe deplin, a dat dovada talentului său, trecând ușor peste greutatea rolului de propagandist. A înfățișat tipul altruist, luminat și umanitar, în luptă cu o lume veche, întunecată și îngustă.

D-nele Nat. Ștefănescu, El. Bănuțiu și N. Hodoș au fost bine contribuind la succesul piesei, ca și d. C. Potcoavă, Mișu Ștefănescu, N. Șubă și D. Constantin. D-l Lapteș e în formație.

Nu putem încheia uitând meritul d-lui dr. Voina, care a localizat piesa, într-o limbă frumoasă și în spirit scenic.

T. Vornice

ATOMUL ȘI LEGEA SINGULAȚIEI

I.

Cunoștințele, cristalizate din puzderia datelor furnizate prin simțuri, mi-se par orânduite pe-o luminoasă zonă circulară, megieșe în interior cu nebuloasa zonă centrală a Infinitului de mic și continuată în afară în amurgita și inexplorabila zonă periferică a Infinitului de mare.

Universul întreg, cu variata-i bogăție de fenomene, este o rețea urzită din diferitele forme de energie. Ori — unde apuci un fir, te duce — poate pe căi întortocheate în regiunile celor două zone mistice: Infinitul de mic și Infinitul de mare.

Mi-se pare, că din zona centrală răsar liniile devenirilor, se luminează când ondulează prin zona senzorială și se sting în zărilor zonei periferice.

Ori, invers, din Infinit isvorește o devenire, străfulgeră zona simțurilor, și se pierde în întunerecul Necunoscutului: ca o cometă, al cărei crug se toarce în nemărginite depărtări, trece prin sistemul nostru solar și ce continuă în bezna Necunoscutului.

Frontierele celor trei zone nu se pot fixa cu exactitate. Aparatele de precizie vor lărgi tot mai mult regiunea perceptibilului: într'un sens ne apropiem de atomi, în celalalt sens ne avântăm spre mărginile universului înstelat. Istoria gândirii ne mărturisește o neobosită luptă pentru cucerirea celor două zone cetoase. Între ele a pendulat gândirea omenească — dela Democrit până la Einstein — adunând lumina zonei senzoriale și proiectând-o în regiunile dincolo și dincoace de simțuri.

Lumea atomilor, pe care vrem s'o schițăm în vederea articolelor viitoare, aparține zonei centrale: regiunea Infinitului de mic.

Undeva, în această zonă, o grămadă de nenumărate firicele — mai mici decât pulberea, ce tremură în raza soarelui strecurată în camera întunecată — se agită, s'adună se 'nchiagă în forma corpurilor senzibile, cari, poate, se distramă din nou. E jocul nourilor, cari se 'nchiagă din prea fina bură de vapori suspendați în aer, se condensează în picuri de ploae, s'adună în matca râurilor și se pulverizează din nou în vaporii risipiți în văzduh.

Gândirea, prin firea sa, vrea să orânduiească neastâmpărata fierbere a particulelor, plămădind ipoteze.

Care este ordinea introdusă de gândire în lumea atomilor? Ce fenomene date prin experiențe necesită această ordine?

Ordinea o introduce legea cosmică a singulației, iar fenomenele, cari pretind natura ordinii, sunt fenomenele spectrale și radioactive.

Să le luăm pe rând.

Materia tinde să se sfărâme în particule — singula — prin procesul fi-

zic, numit singulație. Această tendință de dezagregare a materiei formează una din proptelile teoriilor evoluționiste ale lui Spencer și Ardigo. Singulațiunea — limpede încorporată în teoria cosmogonică a lui Kant—Laplace asupra formării sistemului solar din nebuloasa fără formă — pare a deveni cosmică, având valabilitate deopotrivă în zonele: Infinitului de mic și mare.

Să vedem: a) materia; b) electricitatea; c) energia radiatoare.

a) Dacă un element chimic formează cu altul mai multe combinațiuni, greutatețile, cu cari intră elementul prim în combinațiune, sunt multiplul întreg al unei greutateți elementare. B. o. 32 gr. de sulf se combină cu: 1) 16 gr. oxigen; 2) 2×16 gr. oxigen; 3) 3×16 gr. oxigen. Așa se vede, că fiecare element este un agregat de particule infinitesimale, cari sunt suportul greutateții elementare. Aceste particule — atomii — prin combinațiune cu alți atomi vor da naștere corpurilor compuse. E limpede, că, în asocierea unui atom de sulf cu unul, doi, trei atomi de oxigen, greutatețile acestuia vor fi odată, de două ori, de trei ori mai mari decât greutatea elementară (16) a unui atom. Atomul era socotit ca materie plină, de formă sferică, și identici la același element, diferiți ca greutate la elementele osebite, cu proprietăți afinitare pentru atomii străini și cu un grad variabil de lacomie pentru atomii hidrogenului.

Intovărsășirea atomilor identici ori diferiți se chiamă moleculă. Moleculele corpurilor se descompun cu lesnicioșie prin curentul electric. O moleculă de sare este despicată într'un atom de sodiu încărcat cu electricitate pozitivă și altul de clor încărcat cu electricitate negativă. Atomii, sau grupurile de atomi, încărcăți cu electricitate, se numesc: ioni. În felul acesta molecula neutră a sărei este constituită dintr'un ion pozitiv de sare și altul negativ de clor; cele două sarcine de electricitate, egale și contrare, se neutralizează prin unirea lor în moleculă.

Molecula aerului, deasemenea, este neutră, căci în ea sarcina atomului pozitiv se neutralizează prin sarcina atomului negativ. Prin anume mijloace reușim uneori să sfărâmăm molecula aeriană în cei doi ioni componenți. Aerul se ionizează.

Materia s'a singulat în molecule și atomi.

b) La ioni electricitatea se găsește transportată în vehiculi materiali. Electricitatea liberă, desfăcută de materie, nu se cunoștea încă.

Studiul razelor catodice — razele ce pornesc dela electrodul negativ spre electrodul pozitiv în tuburile cu gaze rare — a dus la structura atomică a electricității. Razele catodice sunt atomi liberi de electricitate nega-

tivă: o strălucită punte imaterială, ce închide circuitul între cei doi electrozi. Fiecare atom de electricitate negativă — electron — duce o sarcină elementară dornicului electrod pozitiv.

Electricitatea pozitivă e mai strâns cetluită de materie. Sarcinile ei elementare încarcă atomi materiali.

Electricitatea s'a singulat în atomi electrici: în electroni.

c) Ideea structurii atomistrie a pătruns și în celelalte realități fizice. Încă Newton a considerat raza luminoasă ca o serie de proiectile incandescente, asvârlite din izvorul de lumină. Vederea aceasta s'a abandonat până mai ieri, când fu reluată și modelată în conformitate cu noile rezultate dobândite în regiunea radiațiunii.

Oare, de fapt, raza să fie o splendidă salbă de scânteii mărunte? M. Planck studiind radiațiunea — puterea absorbantă și emisivă a corpurilor — ajunge la necesitatea rațională de a schimba vederile vechi asupra energiei radiante. Energia nu se toarce neconținut din corp, ca dintr'un caier, ci se desprinde în particule foarte mici: cvanta. La corpurile materiale greutatea atomului variază dela element la element, la raze mărimea evanțelor variază del coloare la coloare. Razele harnice, cu multe vibrațiuni într'o secundă, vor avea un evant mare. Energia emisă de un corp în formă de rază, va fi multiplul întreg al evantului hotărît de vibrațiunile acestei raze. Energia radiantă s'a singulat în evante. Legea singulației e valabilă deopotrivă la materie, la electricitate și la energia radiantă.

Oare atomul material nu se singulează și el în particule mai mici decât nepriceputa lui ființă?

Să schițăm câteva fenomene, cari pretind imperativ transformarea concepției vechi asupra atomului chimic.

1. Raza albă a Soarelui, frângându-se prin corpul de sticlă a prisme, se despletește în diferite colori, ce se aștern în formă de bandă colorată: e spectrul solar. Colorile se pătrund reciproc la linia demarcațională a două colori vecine, și se amestecă în nuanțe. Toate elementele chimice, în stare incandescentă, vor avea spectrul lor propriu razele, emise de ele și trecute prin prismă, se vor resfira în general în linii colorate, paralele, despărțite prin fâșii negre. E spectrul discontinuu al elementelor. Numărul, culoarea și poziția liniilor spectrale sunt caracteristice pentru fiecare element, și se întrebuintează chiar la recunoașterea acestora. Elementele nu numai în stare liberă, ci și în combinațiuni vor desena aceleași linii caracteristice. Unindu-se doi atomi în molecula unui nou corp, spectrele lor nu se vor contopi într'un spectru nou, ci se vor suprapune păstrând fiecare atom spectrul său.

Teodor Neș
profesor, Oradea-Mare.

OBSERVAȚIUNI ȘI FAPTE SĂPTĂMĂNALE

Criză socială. S'a declarat iarăși starea de asediu înăsprită. Era cât p'aci să se aplice regimul de rigoare și față de presă. Censura preventivă ar fi pricinuit presei multe dificultăți tehnice și multe pagube. Declarăm că nu ne bucurăm de restrângeri, de măsuri excepționale, căci ele sunt confirmarea unor stări tulburi, unor crize sociale adânci. Este profund regretabil că nu putem intra în normal, că plutim și ne sbatem încă în nesiguranță și nu ne putem concentra asupra unei rodnice și pașnice activități. Cine nu dorește cu toată ardoarea sufletului său să scăpăm de atmosfera asta încărcată ce parcă ne amenință? Nu-și dau seama dușmanii păcii și liniștei interioare că întreținând duhul acesta de tensiune, de vrăjmașie, vom fi robii unei crize cronice, multă vreme iremediabile? Ne îndoiim însă că răul poate fi combătut cu stări de asediu. Doar nu este epuizată vitalitatea de rezistență a autorităților civile în funcțiunile de măcinare la cari ele sunt evident expuse, ca totdeauna. Suntem un popor repede impresionabil și dăm dimensiuni neobișnuite svonurilor de de alarmare. În loc ca să fim calmi și stăpânii deplin ai sorții noastre și să ne vedem liniștiți de lucru constructiv.

Politica sovietelor. Pentru principiile de politică externă ale republicii rusești este hotărâtoare dovada făcută de Cicerin printr'un act prin care răspunzând Societății Națiunilor declară: că republica rusească nu poate recunoaște actuala formă a societății Națiunilor deoarece oricând ea ar putea hotărî să dea un mandat coercitiv contra unui stat oarecare; mandatul acesta ar constitui o dictatură internațională. Refuzarea unei dictaturi naționale înseamnă că republica sovietică voiește să-și păstreze libertate desăvârșită în politica sa externă, iar aceasta înseamnă că republica are rezerve mentale pe care nu voiește să le desfășure amicilor păcii concentrați în Societatea națiunilor. Ca vecini cu această republică suntem nevoiți să fim totdeauna înarmați (teoretic și practic și mai ales practic) contra acelor tănuite rezerve.

Ziua internațională contra războiului. Statele naționale ieșite din vâltoarea războiului au tot interesul să facă eforturi pentru menținerea tratatelor internaționale redactate de către Conferința Păcii și ratificate de către parlamente. Vor cultiva deci ideea păcii. Ele nu pot decât să priviască cu simpatie marea campanie inițiată de Federația sindicală internațională

dela Amsterdam în vederea reușitei acelei „zile internaționale contra războiului”, care va fi a treia Duminecă a lunii Septemvrie. Numeroase asociațiuni au aderat la sărbătorirea păcii să înfiereze războiul. De pildă, în ultimele două săptămâni și-au anunțat participarea: Alianța mondială pentru promovarea păcii prin biserici (Londra), Societatea germană a păcii (Berlin), Liga germană pentru Societatea națiunilor (Berlin), Liga franceză pentru apărarea drepturilor omului și cetățeanului (Paris), Liga mondială a tinerilor catolici (München), Liga internațională a femeilor pentru pace și libertate (Washington) și alte vre o 12 asociațiuni. Desigur că România vrea în mod sincer pacea și este streină de orice veleități agresive. „Ziua internațională” înseamnă pentru România un foarte prețios sprijin al democrației europene din Apus în contra dictaturii comunistilor ruși al căror apetit țarist de a zdrobi țări și popoare sub călcăiul moscovit se dă pe față decând cu conferința româno-rusă dela Viena.

Spre țara dolarilor. Ziafe de dincolo de ocean descriu o curioasă întrecere internațională din golful New-York, a unor vapoare ce aduceau emigranți din toate țările Europei. Nouă vase mari purtând pe bordul lor 8312 călători așteptau în port în linie dreaptă, ca niște iachuri de cursă la o regată. Fiecare vrea s'ajungă cel dintâi la țintă, la miezul nopții când intră în vigoare „nouă cvotă” care îngăduia intrarea în țară unui anumit număr de emigranți din diferitele state europene, după ce apoi o lună întreagă nu mai era lăsat nici un străin să pună piciorul pe pământul lui Columb.

În portul din New-York așteptară toată ziua rudenii și prietenii de-ai emigranților, tremurând de teamă ca nu cumva cei așteptați cu atâta dor și nerăbdare să sosească după ce numărul va fi deja împlinit. Noaptea portul era luminat de reflectoare și sumedenie de lămpi aspre. Vapoarele străluceau în lumina îmbelșugată și făceau cu sirenele lor o larmă infernală. Două minute înainte de miezul nopții începu goana nebună spre stațiunea de carantină. Cel dintâi atinse ținta vaporul italian „Prezidente Wilson” cu 1328 emigranți; „George Washington” sosi cu 30 secunde în urmă. Alte 90 secunde mai târziu s'a aruncat ancora vasul „Canada”; după el urma la mici intervale celelalte: vaporul grecesc „Polonia”, cel englez „King Alexander”, olandezul „Neu-Amsterdam”, vasul fran-

cez „La France” și suedezul „Stockholm”.

Cea mai desnădăduită luptă s'a dat între două vase grecești cari împreună aduceau pe bord 1700 de greci. Deoarece numai 650 dintre aceștia erau îngăduiți să intre în țară, ceilalți au fost nevoiți să se întoarcă înapoi. Tot așa și numărul celor sosiți din Palestina, Albania, Siria, Turcia și Africa, fiind mult mai mare decât cel îngăduit, au fost siliți nenorociții emigranți să plece iar spre patria de care fugiseră.

Multe scene emoționante, desperate, sfârșitoare se pot vedea în portul din New-York. Uneori însă nu lipsește nici humorul. În iarna trecută se nimerise între cei respinsi și un sculptor englez, Th. Schmidt cu numele. El a pretins să fie lăsat în țară pe motivul că fiind artist nu poate fi pus între „muritorii de rând”. Autoritățile de emigrare cerură lui Smith să dea o dovadă despre talentul lui. Sculptorul n'avea întâmplător nimic la sine cu ce le-ar fi putut dovedi, nici un obiect lucrat de el, și era amenințat deci să fie trimis înapoi cu „muritorii de rând”. Era, cum am mai spus, o zi de iarnă și zăpadă bogată în portul New-York. Sculptorului i-a venit o idee salvatoare. S'a dus, a făcut un bulgăr mare de zăpadă și bătătorindu-l bine a format din el bustul unuia din funcționarii biroului de emigrare. Opera reușind deplin, artistului i se deschiseră larg porțile spre țara dolarilor.

Sacrificii pentru învățământul profesional. Camera de Comerț și Industrie din București a prevăzut în buget 8.500.000 lei pentru învățământul comercial și industrial.

Se întreabă cât a prevăzut, în același scop, Camera de Comerț și Industrie din Cluj, știut fiind că Școala de Conducători tehnici din Cluj se află în agonie iar dezvoltarea industriei, care este o chestiune de existență națională, reclamă pregătirea eficace și neîntârziată a personalului tehnic?...

Un nou element. — Professorul Hevesy și dr. Coster din Copenhaga urmind indicațiunile profesorului Niels Bohr de la Institutul cercetărilor de fizică teoretică, din acel oraș, au găsit un nou element (corp simplu) pe care l-au numit *Hafnium*. Acest corp ocupă al 72-lea rând între elementele cunoscute până în prezent. Încă n'a fost izolat dar prezența lui este constatată la spectroscop.

Institutul Rockefeller din New-York a donat lui Niels Bohr, pentru această descoperire, 40.000 dolari. M. St.

SĂPTĂMÂNA ECONOMICO-FINANCIARĂ

CLUJ, 10 APRILIE

Legea comercializării întreprinderilor statului a fost votată și de camera cu 96 voturi. Opoziția s'a reținut dela votare. În schimb au făcut declarații atât partidul național român cât și țărăniștii că nu vor menține legea și nu vor respecta drepturile câștigate în temeiul acestei legi. Ca să prevină atât capitalul intern cât și cel extern vor folosi toate mijloacele să informeze din vreme asupra acestei atitudini.

În războiul dat, Dl. Ministru de finanțe a spus că drepturile câștigate le apără Constituția și nu sunt la discreția trecătoare.

Ori cum ar fi, constatăm cu regret că o problemă economică de importanță exploatarea bunurilor și întreprinderilor statului a fost asvârlită prin legea comercializării în luptele patimilor partidelor politice.

Rezultatul firesc va fi: neîncredere, abțineri, încercări de pescuire în tulbure, de aranjări și pe deasupra construire de organisme improvizate, ce izvorăsc din forța vie a neamului și nu pot asigura aporturile necesare consolidării vieții noastre economice.

Eșuarea Conferinței româno-ruse dela Wiena a avut ca urmare fatală întreruperea tratatelor dela Tiraspol și Odessa. Latura politică a chestiunii nu ne preocupă aici. Cu atât mai mult însă trebuie să semnalăm aici latura socială și economică a acestor tratative a căror importanță am fi putut-o constata imediat prin reluarea raporturilor noastre economice cu Rusia. De sigur nu ne gândim că de dragul relucrării acestor raporturi economice să ne fi pretat la vre-o concesiune, oricât de mică în ce privește chestiunea lămurită a Basarabiei. Dar trebuia să nu lipsim dela pregătirea economică a acestor tratative.

Raporturile economice ale Rusiei sovietice cu Germania și mai nou cu Anglia și Italia, au determinat chiar și Ungaria să prepare terenul pentru reluarea acestor raporturi. În acest scop pleacă în Rusia fostul Ministru de externe G. Grätz. În același timp Uniunea generală a marilor industrii și unguri a înaintat guvernului un proiect prin care indică posibilitățile și reciprocitatea avantajii, ce se pot avea din o strânsă legătură pe teren economic...

Casa rurală e pe cale a se transforma în o puternică instituție pentru **Creditul agricol** lucrând în întreaga țară.

Nu cunoaștem încă detaliat programul de lucru cu ajutorul căruia, nou reorganizata Casă rurală crede să-și desăvârșească țintele, ce și-a propus.

Intrucât însă acest program de lucru s'ar sprijini și pe anume privilegii spe-

ciala sau ar avea vre-o legătură cu legea comercializării de sigur că cercurile economice cu deosebire din nou-ile teritorii așteaptă cu drept cuvânt ca să fie pusă în largă discuție întreagă această importantă chestiune, cu atât mai mult cu cât aceste cercuri sunt în drept să aibă atât la organizarea cât și la efectuarea creditelor agricole partea ce li se cuvine, după importanța ce o reprezintă.

Dobânzile după împrumuturi au ajuns în țara întreagă la cifre ce indică sau o sigură ruină a industriei, comerțului și agriculturii, sau menținerea și chiar și creșterea exorbitantei scumpete de azi.

Băncile ca și capitaliștii particulari fac eforturi extraordinare ca în fața *politice deflaționiste* să-și procure numerarul cerut de clientela lor cu orice preț. Așa s'a ajuns la dobânzi după depuneri la 10-15-20 și chiar 30%.

În ultimul timp se fac încercări pentru fixarea de comun acord a procentului unitar după depuneri, și în parte și după împrumuturi.

Așa în **Oradea Mare**, 18 bănci au convenit să fixeze procentul dobânzilor cu 22% la împrumuturi și cu 16% procentul dobânzilor după depuneri.

În **Medias** s'a fixat deocamdată la depuneri și anume dela 10—16% după natura respective stabilitatea depunerii.

Băncile săsești sunt deasemenea pe cale de-a fixa procente de dobânzi unitare.

În **Cluj**, deși s'a încercat prin consfătuiri ajungerea la proceduri unitare, până în prezent nu s'a putut fixa nici o formulă. În același timp uzurăria cea mai cumplită își seceră victimele pe piața Clujului. Împrumuturile particulare se dau cu câte 4—5% lunar adică 48—60%.

Dacă în acest scurt timp nu se vor găsi mijloace *eficace* pentru înfrângerea acestei uzurării, ne putem aștepta pe lângă compromiterea producției și la o serie de insolvențe.

Camera de Comerț și Industrie din Cluj își va ține adunarea generală ordinară Duminică, în 13 Aprilie 1924, orele 10 în sala de ședințe din palatul propriu (Calea Victoriei Nr. 51). Între obiectele dela ordinea de zi sunt:

Raport de gestiune și contul gestiunii 1923; Alegerea comitetului de cenzori pe un an; Instituția notarilor publici; Chestiunea modificării tarifului vamal; Modificarea legii pentru încurajarea industriei naționale în favorul industriei manuale; Înființarea muzeului industrial; Organizarea cursurilor industriale practice de perfecționare; Înființarea căminurilor de ucenici; Organizarea cooperativelor industriale; Organizarea expoziturilor.

Redevențele de petrol ale statului au fost vândute prin licitație publică societății Redevența al cărei președinte este bancherul Elly Berkovitz, aparținând grupului financiar liberal. Vânzarea s'a făcut pe cinci ani, în cantități de câte zece mii vagoane anual cu un preț ce înglobează rotund un miliard de lei.

În unele cercuri financiare se crede a se ști că în urma acestei vânzări s'au redus mult tarifele unei favorabile contractări de împrumut în străinătate, după ce capitaliștii de acolo contau mai ales pe garanția acestor redevențe.

În **Careii mari** s'a înființat un depozit public de 400 vagoane ca societate anonimă. Directorul întreprinderii este d. Carol Roth. Între membrii consiliului de administrație sunt dd. I. Kaufmann, Z. Sternberg, I. Kalafoni, Aurel Paz, Dr. Aurel Lazar, actualul subprefect de Arad.

Uniunea proprietarilor din Cluj a ales Sâmbătă ca președinte pe Dl. Dr. Petru Groza, copreședinte Fr. Gross, vicepreședinti N. Galai, Dr. A. Simion, juriconsult Dr. Blaga și casier B. Puscaș.

Cotarea leului în Londra, după hotărîrea comitetului bursei de acolo ar fi să înceteze la 2 Mai. Cauza acestei măsurări ar fi refuzul României de a plăti cuponul împrumutului extern din 1913 după ce titlurile acestui împrumut aparțineau subscriitorilor germani. Dl. Ministru Titulescu va pleca la Londra să aranjeze diferendul provocat de bursa din Londra.

Târgul financiar, la fel cu mișcarea din târgurile industriale și agricole va forma o preocupare de căpetenie a revistei noastre.

Începând cu numărul viitor vom da în fiecare săptămână *media* precum și fluctuațiile de prețuri de pe săptămâna anterioară, ca astfel să deservim interese generale și posibilități de apreciere, după ce cotele de zi, în urma apariției săptămânale a revistei nu ar avea interes să fie reproduse, cu întârziere.

REDAȚIONALE

Mulțumiri. Ținem să mulțumim în mod deosebit domnilor profesori universitari cari au binevoit să se însărcineze a revizui materiile de specialitate aparținătoare resortului domniilor lor. Cum noi nu putem avea pretenția că știm tot și, cum suntem călăuziți de dorința a publica numai materie de primul rang, desigur că cititorii noștri vor lua cu satisfacție cunoștință de colaborările dlor D. Gusti, dr. Iuliu Moldovan, Sextil Pușcariu, Augustin Maior, în chestiuni de sociologie, biopolitică, lexic, tehnică etc.

EDUCAȚIA FIZICĂ

De-odată cu soarele primăverii, și cu prima înverzire din natură, lumea tinerească a orașelor noastre a dat năvală iarăși spre arenele sportive. Minja de football a fost scoasă din unghere ascunse, prăgina a fost din nou ascuțită și creștăturile locului de alergări din nou provăzute cu numere indicatoare de distanță.

Au început matchurile de football, concursurile atletice și cei ce nu stau să se gândească, au început să se bucure că tinerimea țării noastre a apucat o cale bună, ducătoare la regenerarea fizică atât de trebuitoare acum, după război.

E trebuitoare această regenerare fiindcă tinerimea noastră, îndeosebi generația din școalele secundare este nespuns de slab dezvoltată fizicește. Chiar cei veniți dela sate, fii de țăran nu mai au vigoarea părinților lor.

Aceasta este o repercusiune naturală a lipsei de hrană resimțită timp de câțiva ani de înțreaga populație.

E trist că adevărata luptă pentru regenerarea fizică întârzie. La arenele sportive merge astăzi prea puțină lume, ca să facă sport. Sportul a devenit un spectacol. Sportsmanii sunt actori aplaudați de public!

În loc ca arenele să fie un loc de educație fizică a mulțimei, ele sunt arene de luptă cari se deosebesc de circurile romane numai prin faptul că luptă oameni cu oameni iar nu oameni cu fiare. Aceasta în ceiace privește sportul propriu zis. Atletism se face prea puțin, iar cei ce practică acest gen nu o fac din nevoia simțită a unui cult al trupului ci pentru a lua premii ori distincții.

Când începem rubrica aceasta în coloanele „Societății de mâine”, ne gândim că este necesară o îndemnare a marelui masă a tinerilor cari vor să apuce cariere intelectuale, spre educația fizică. E necesar ca spre arenele sportive să meargă tinerimea noastră nu pentru a face rămasaguri dacă va câștiga o echipă ori alta, ci pentru a se mișca un ceas ori două în aer liber. Nu vrem să spunem că numai sport să facă tinerii. Dar prin sport să-și asigure vigoarea trupului, necesară pentruca intelectual să-și ia dezvoltarea normală.

Nu trebuie să devenim o nouă Sparta, nici să ne alegem un munte Taygetos, dar trebuie să ne îngrijim și de trup, chiar pentru că: „in sano corpore... mens sana.”

A. Buteanu.

Evenimentele Sportive

A opta Olimpiadă sportivă se va ține în vara acestui an la Colombes, în Franța. Toate țările fac pregătiri ca să aibă reprezentanți la aceste întreceri. La noi, după îndelungate discuții dacă trebuie ori nu să participăm, s'a început o serioasă mișcare pentru strângerea fondurilor necesare și paralel cu aceasta antrenamentele în vederea luptelor.

Pregătirile cari se fac în public, sunt cele pentru constituirea echipei de football. În vederea acestui lucru duminică a avut loc la Cluj un match între cei mai buni 11 jucători din România și cei mai buni 11, din Cluj. Rezultatul a fost 2:0 (1:0) pentru echipa Națională. Luni Echipa Națională a jucat la Oradea-Mare împotriva echipei reprezentative de acolo. Rezultatul 1:1

În provincie chiar pentru că jucătorii de forță au fost concentrați la Cluj s'au ținut matchuri de importanță redusă.

BANCA CENTRALĂ PENTRU INDUSTRIE ȘI COMERȚ SOC. ANON. DIN CLUJ

ACTIVE

BILANȚ GENERAL LA 31 DECEMBRIE 1923

PASIVE

Cassa (numerar, cecuri, valute)	11,715.121	49	Capital societar	50,000.000	—
Scont	84,502.980	66	Fond de rezervă	17,050.000	—
Imp. umuturi pe lomb. și hipot.	8,575.829	65	Rezerve speciale pentru creanțe dubioase	2,010.000	—
Conturi curente	92,944.337	30	Fond de penziuni	1,800.000	—
Băuci	21,450.666	79	Depuneri pe libel	86,898.547	33
Efecte publice, acțiuni și participațiuni .	47,029.002	30	Depuneri în conto-curent	18,613.955	—
Imobile: Edificiul centralei, edificiile sucursalelor: Alba-Iulia, Arad, Bistrița, Hațeg, Timișoara, Turda, Oradea-Mare. Depozitele de mărfuri la centrală și la sucursalele Arad, Alba-Iulia și Sibiu, incl. edificiile cumpărate și adaptate în 1923	16,196.000	—	Reescont	68,968.023	—
Mobiliar, aranjament în depozite și vehicule	2,191.400	73	Giruri	10,000.000	—
Mărfuri (cereale, coloniale, textile, etc) .	33,008.416	20	Dividende neplătite	863.664	50
Diverse conturi debitoare	8,990.001	24	Conturi curente creditoare	51,974.283	30
			Diverse conturi creditoare	8,944.988	34
			Interese tranzitoare	1,722.820	04
			Beneficiu net	8,757.474	85
	321,603.216	36		321,603.256	36

Cluj, la 31 Decembrie 1923.

DIRECȚIUNEA:

Virgil Dessila m. p.,
Director

Ionel Comșa m. p.,
Director general

CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE:

Dominic Rațiu m. p., președinte
Dr. Laurean Gherman m. p.,
Dr. Iacob Radu m. p.,
Dr. Octavian Russu m. p.,
Ioan Vulea m. p., vice-președinte
Dr. Ionel Pop m. p.,
Dr. Victor Moldovan m. p.,
Aurel C. Domșa m. p.,
Dr. Valentin Poruțiu m. p., vice-președinte
Gheorghe Adam m. p.,
Vasile C. Osvadă m. p.,
Constantin Popp m. p.,
Dr. George Popescu m. p.,
Vasile Goldiș m. p.,
Constantin Hertia m. p.,
Aurel Ciortea m. p.,
Ioan I. Lapedatu m. p.,
Ioan Hossu m. p.,
Dr. Alexandru Fodor m. p.,
Nicolae Bratu m. p.

Pentru conabiltitate:
Ioan Babeș m. p.,
expert contabil.

Dr. Octavian Sglimbea m. p.,
Director

Prima Ardeleană Soc. Anon. de Asigurări Generale, Cluj

Convocare

Domnii acționari ai societății „Prima Ardeleană S. A. de Asigurări Generale” Cluj, se invită prin aceasta la

a XII-a adunare generală ordinară,

care se va ține la 19 Aprilie 1924, orele 4 d. a. în birourile societății din Cluj, Piața Unirii 8, pe lângă următoarea

ORDINE DE ZI:

1. Deschiderea adunării, numirea secretarului și exmiterea a doi verificatori.

2. Raportul Consiliului de administrațiune, bilanțul și raportul Comitetului de cenzori.

3. Stabilirea bilanțului, împărțirea profitului și descărcarea Consiliului de administrațiune și a cenzorilor.

4. Statorirea onorariilor pentru membrii Comitetului de cenzori.

5. Alegerea a doi membri în Comitetul de cenzori.

6. Aprobarea statutelor fondului de penziune al funcționarilor societății.

Cei ce doresc a lua parte la această adunare generală, sunt rugați a-și depune acțiunile și eventualele documente de pleapotență la cassiera societății, sau la „Albina” Sibiu, până la 16 Aprilie 1924.

Cluj la 6 Aprilie 1924.

Consiliul de Administrație

ACTIVE		Bilanț general		PASIVE	
Cassa	1436553 75	Capital societar	10000000 —		
Depuneri	10618338 09	Fondul statutar de rezervă	210485 71		
		Fondul de penziuni	1044753 09		
Efecte:		Rezerva creanțelor dubioase	250000 —		
Efectele societății	6308611 50				
Efectele fondului de penz.	469075 50	Rezerve tehnice:			
Imobiliti	548126 61	a) la ramura „Incendiu”	7997609 67		
		b) la ramura „Efracție”	327663 49		
Imprumuturi:		c) la ramura „Grindină”	131140 40	8456413 56	
Hipotecare și de conto-crt	6795829 16	d) la ramura „Viață”	6972772 —		
Diverși debitori	1847648 96	e) la ramura „Accidente”	883843 57	7856615 57	
Agentii principale	11515069 11				
Rezerva reasigurătorilor:		Despăg. încă nelichidate:			
a) la ramura „Incendiu” rezervă de prime	4651611 50	a) la ramurile elementare		1209613 54	
Despăgub. încă nelichidate	692938 56	b) la ramura „Viață”	107000 —		
b) la ramura „Efracție”	213897 97	c) la ramura „Accidente”	314879 80	421879 80	
c) la ramura „Grindină”	78684 24	Dividende neridicate		83601 —	
d) la ramura „Viață” rezervă de prime	3995376 —	Interese transitoare		97859 17	
Despăgub. încă nelichidate	23500 —	Reasigurătorii		6810111 22	
e) la ramura „Accidente” rezervă de prime	589313 37	Diverși Creditori		10593006 19	
Despăgub. încă nelichidate	122676 60	Profit curat:			
	711989 97	Transpus din anul 1922		10119 97	
		Beneficiul exercițiului 1923		1862392 10	
	48906850 92				
				48906850 92	

CHELTUELI

Consemnarea venitelor și cheltuelilor

VENITE

Secția Centrală			Secția Centrală		
Dobânzi	116233	28	Profit transpus din anul 1922		10119
Impozite și competențe	277899	57	Dobânzi dela efecte	388588	75
Secția elementară			Dobânzi dela împrumuturi	177882	85
Prime de reasigurare:			Comisioane	204303	18
la asig. „Incendiu”	11629028	76	Chirii	3773	20
la asig. „Efracție”	536744	92			
la asig. „Grindină”	833138	40	Secția elementară		
Spese și proviziuni			Prime:		
Daune:			a) la asig. de „Incendiu”		
a) plătite la „Incendiu”	8025412	98	(minus Storni)	23908399	99
plătite la „Efracție”	62047	—	b) la asig. de „Efracție”		
plătite la „Grindină”	1358658	44	(minus Storni)	986959	32
plătite la asig. indirecte	621190	34	c) la asig. de „Grindină”		
b) încă nelichid. la „Incendiu”	1193561	54	(minus Storni)	2049180	69
încă nelichid. la „Efracție”	10731	—			
încă nelichid. la „Grindină”	5321	—	Dobânzi și alte venituri		763770
Diferențe de curs			Daune reasurate		6841518
Tablile			Rezervele anului precedent		6516548
Rezerva reasiguratorilor:			Rezervele reasiguratorilor		5637132
la „Incendiu”	2412735	93	La secția viață		
la „Efracție”	88101	75	Prime		6508588
la „Grindină”	51618	38	Dobânzi		120512
la „Daune”			Rezerva anului precedent		2989455
Rezerva de prime a anului			Rezerva reasiguratorilor		4018876
curent:			Secția accidente		
la „Incendiu”	7997609	67	Prime		2118801
la „Efracție”	327763	49	Daune reasurate		60682
la „Grindină”	131140	40	Rezerva anului precedent		442743
Dări și competențe			Rezerva reasiguratorilor		711989
Secția viață					
Prime de reasigurare		3064896			
Spese medicale		219696			
Spese și proviziuni		1022519			
Daune		274599			
Rezerva de prime pe anul crt.		6972772			
Rezerva reasiguratorilor pe					
anul precedent		1707357			
Competințe		100197			
Secția accidente					
Prime de reasigurare		1162653			
Spese și proviziuni		144854			
Daune		398353			
Rezerva de prime pe anul crt.		883843			
Rezerva reasiguratorilor pe					
anul precedent		289539			
Competințe de timbru		31781			
Profit curat		1872512			
		64459827			64459827
		24			24

Cluj, la 31 Decembrie 1923.

Pentru contabilitate:

Director general: *Iosif Gogala* m. p.*Dr. Ion Crețu* m. p.
director executiv, expert contabil.

CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE:

Președinte: *V. Goldiș* m. p.*Ion I. Lapedatu* m. p.*Dr. Octavian Russu* m. p.*Petru Dragits* m. p.*Ion A. Berindei* m. p.*L. Bocșănczy* m. p.*Al. Romalo* m. p.*Teodor Gergely* m. p.*E. Bataban* m. p.

Revidiat și aflat în consonanță cu registrele societății

COMITETUL DE CENSORI:

Președinte: *Constantin Popp* m. p.*Dr. Nicolae Schiau* m. p.*Dr. Enea Papiu* m. p.